Æппæт бæстæты пролетартæ, бану ут!

РÆСТДЗИНАД

СЦКП-йы Цæгат Ирыстоны обкомы, Цæгат Ирыстоны АССР-йы Сæйраг Советы æмæ Министрты Советы органæн
Орган Северо-Осетинского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Северо-Осетинской АССР

Газет цæуын райдыдта 1923 азы 14 мартъийы

1990
МАЙ—
Зæрдæвæрæны
мæй
19
САБАТ
98 (17780)

Аргъ 3 кап.

УÆРÆСЕ СНОГ КÆНЫНЫ ФÆНДАГЫЛ

УСФСР-йы АДÆМОН ДЕПУТАТТЫ ФЫЦЦÆГÆМ СЪЕЗДЫ

17-æм майы аулæфыны рæстæг депутатты къордтæй иумæ Георгийы залы бацыдысты М. С. Горбачев, Н. И. Рыжков, А. И. Лукьянов. Кæй зæгъын æй хъæуы, депутатты бафæндыд Съезды куысты тыххæй сын сæ хъуыды базонын.

— Афтæ уæм нæ кæсы, — фæрсы депутаттæй иу, æмæ нæ Съезды хатгай парламентон культурæ нæ фаг кæны?

— Фидар фæтк, зæгъæм æй комкоммæ, ныр ма нæма фаг кæны, — дзуапп радта М. С. Горбачев, — фæлæ уымæн срастгæнæн ис. Съезд сфидар кæндзæн куысты уаг, равзардзæн, йæ куыстæн ын размынд чи дæтдзæн, ахæм кусæг органтæ. Ахсджиаг у уый нæ рох кæнын, æмæ алы депутаты фæстæ дæр лæууынц республикæйы мингай æвзарджытæ, Уæрæсейы фæстæ та — бæстæ, уый фæстæ — ССР Цæдисы рацарæзты цыдмæ, демократон ивддзинæдтæм йæ хъус тынг чи дары, уыцы дуне. Фæсте аззад æппæт хуызты Советтæ аразыны ахсджиаг къæпхæн, арæзт цæуынц хицаудзинады ног органтæ. Хицаудзинад сæ къухмæ исынц ног тыхтæ, депутаттæ зонгæ кæнынц кæрæдзинмæ. Уый æнцон хъуыддаг нæу, арæх парламенты трибунæйæ райхъуысынц, парламенты æгъдаумæ хæстæг дæр чи нæ лæууы, фæлæ митингжы чи вæййы, ахæм цыдæстæ. Æмæ уымæй нæ рауад Уæрæсейы адæмон депутаты Съезды дæр.

Уымæн кæрон уыдзæн, дзырдта дарддæр Михаил Сергейы фырт, райдайдзыстæ хъуыддæгтæ, сæйрагæй ныр цæхи айсæн нæй: цард æппæтæй дæр æрдомдзæн къаддæр дзургæ, аразгæ фыдæлтæ кæнынц. Зынаджы дæр ма нæ сагъæс уыдис тыхджындæр дзырд ссарыныл, абон та нæ хъæуы социалистон æхсæнад фæногдæр кæныны фарстатæ царды рауадзыны тæккæ ахъазагдæр ма дзæлттæ агурын. Уыцы фарстатæ сымах уе 'ппæт дæр зонут, сымах æрæмбырд стут, ахсджиагдæр фарстатæй чи кæцыйы фæстæ лыггæнгæ у, уый сбæрæг кæныны тыххæй. Уæхæдæг уынут: æнæ æндæрырдæм нæ фæцаразыны фæлтæрæнтæй нæ уайы хъуыддаг. Фæлæ мæ уырны, мах уый сæрты дæр кæй ахиздзыстæм, уымæн æмæ политикон хъуыддæгтæ бæстæйы, æмткæй райсгæйæ, цæуынц нывыл. Парти йæ къух систа æппæтæн дæр хицау уæвыныл, уый та амоны, йæхицæй растдæр уынаффæ рахæссын йæ бон никæмæн у, зæгъгæ, кæй нæ нымайы. Æвзарынц ног æхсæнадон змæлдтытæ, арæзт цæуынц ног партитæ. Уый ма мах цæмæйдæрты хизгæ дæр кæндзæн: алы цæстæнгæстæ, алыхуызон программатæ кæрæдзиуыл барын. Æрмæстдæр хъæуы зæрдыл иу хъуыддаг дарын: махæн ис иу адæм, иу бæстæ, дзуапп кæй тыххæй дæттæм, иу ахæм зæхх.

Уыдæттæ нæ зæрдыл куы дарæм, уæд алцæуыл дæр баныхас кæндзыстæм. Уыцы хъуыддаджы æз æнæцудгæ фидарзæрдæ дæн. Суанг ма мын алырдыгæй афтæ даурын куы байдайынц, æрцæудзысты æмтъарытæ æмæ хæлдтытæ, зæгъгæ, уæд дæр фенкъарын, уыцы революцион хъуыддагæй царды ног хуызтæ куыд бæлвырдæй фидар кæныныц, уый. Хъæуы æрмæст рацарæзты, демократийы алыхуызон тыхты быцæутæ не рудзын, тугкалдмæ чи 'ркæнид, ахæм æппæтон хылæй бахизын. Уый зæрдыл дарын хъæуы æппæты дæр. Æмæ уымæ сæйраг у уыцы джиппыл къух сисын: мæ хъуыды раст у, æппæт иннæтæ — нæ. Уый та у тæккæ зындæр хæс: æппæт рацарæзты каст дæр у ныры æхсæнадон зондахаст фендæрхуызон кæнынмæ. Ныр ма уал уый, æмткæй райсгæйæ, у консервативон. Политикæйы нырма разы нæма у плюрализмыл, ныффидар дзы сты идеологон джиппытæ æмæ клишетæ. Экономикæйы дæр зынынц джиппытæ, бар нæдæттытæ: ма бавнал уымæ, ма кæн уый. Ноджыдæр ма ну сахсæн — æмхуызон уарынмæ тырнындзинады уæз. Депутаттæ президентмæ дæттынц, экономикон рацарæзт, фæтагълдæр кæнынæн цы нысангонд æрцыд, уыдæттимæ баст фарстатæ. Депутаттæй ну бафарста, министрады æмæ ведомствоты ælдариуæгадæн кæрон скæнынæн Президиумы Совет цаварæ мадзæлттæ снысан кодта, уымæй М. С. Горбачевы хъуыды мæ гæсгæ, базарады экономикæмæ рахызт алцыдæр сæвæрдзæн йæ бынаты, дард дæр ивд цæудзæн экономикæйæн уынаффæйады уаг, уынаффæйады механизм хуымæтæгдæргонд цæудзæн концертæ, нутæндтæ аразыны фæрцы.

Депутаттæй иу, калугæ-йаг **В. В. Крючков** загъта, ахæм хъуыды: тæккæ тыхстдæр рæстæджыты адæмимæ ныхас, уынаффæ кæнын, ныхмæвæрд цæстæнгæстæм хъусын, кæрæдзиуыл сæ бæттæг таг агурынмæ арæхсын — бæстæйы разамонæджы уыцы миниуджытæ ныртæккæ не 'хсæнады хъæуынц, куыд никуы уыд, афтæ. Мах абон æрæмбырд стæм Уæрæсейы тырысайы бын æмæ стыр аргъ кæнæм ССР Цæдисы президенты æргом ныхасæн, Уæрæсейы Федерацийы, æппæт республикæты Цæдисы æппæт демократон тыхты иудзинад къухы бафтын кæнынмæ йæ фидар ныфсæн.

Фылдæр хъæлæстæй хаст æрцыд раздæр УСФСР-йы Конституцийы ивддзинæдты æмæ бафтауынæгты, конституцион къамис саразыны фарстайыл æрныхас кæныны, стæй та Уæрæсейы Министрты Советы сæрдар сфидар кæныны уынаффæ.

Депутатты фылдæр хайы курдиатмæ гæсгæ боны фæткмæ хаст æрцыд сæрмагонд фарста Уæрæсейы агропромышленнон комплексы рæзты тыххæй.

Æнæлыггонд фарстатæ Уæрæсейы бамбырд фагæй фылдæр. Æмæ депутаттæ хастой æнæхъæн къордмæ дзы ацы Съезды æркæсыны фæндон. Съезд радих кодта тæккæ ахсджиагдæр фарстатæ æмæ боны фæткмæ бахаста ахæмтæ: дзыллон информацийы фæрæзты тыххæй æмæ УСФСР-йы адæмон депутаты уагæвæрды тыххæй.

Æппынфæстаг Съезд сфидар кодта боны фæтк æнæхъæнæй.

Уый фæстæ пыхас райдыдта Съезды куысты рæстæгмæйы уаджы проектыл.

ЕРЫСЫ БОНЫГ

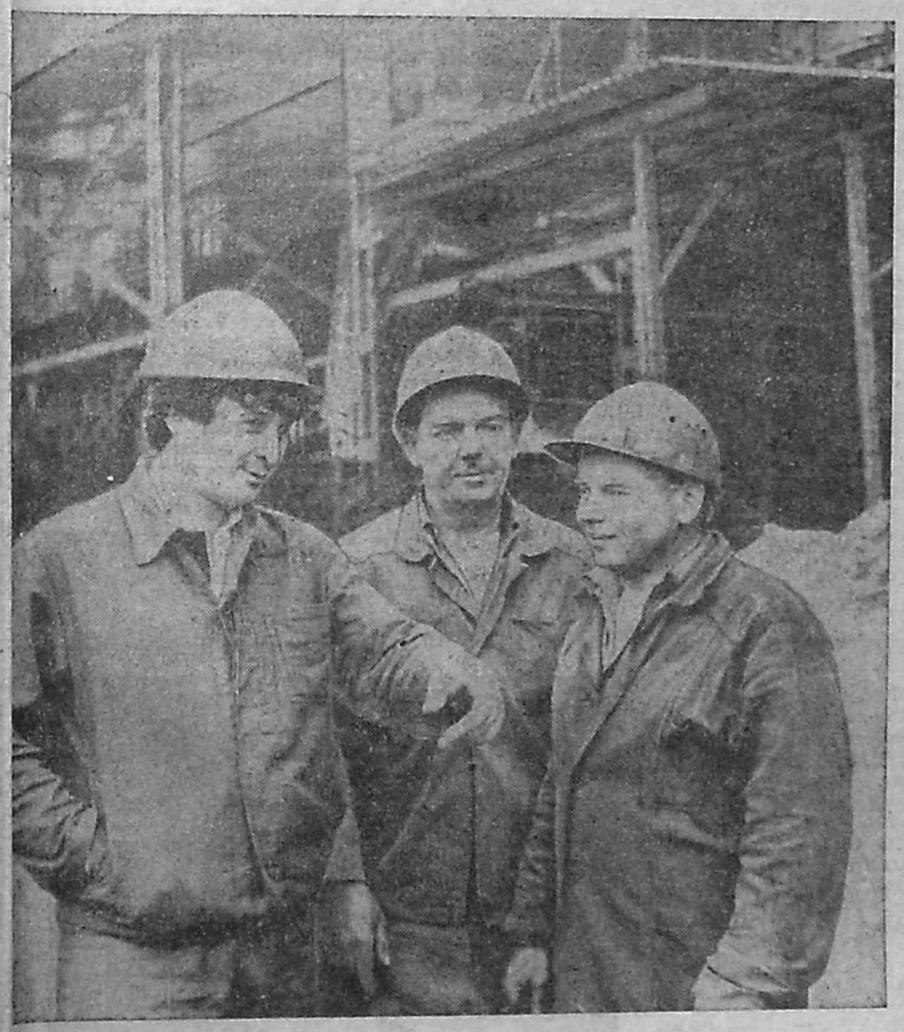

Завод «Победит»-ы афæдзы райдыдæнæй фæстæмæ хорз фæллойадон æнтыстдзинæдтæ æвдисы 3-æм цехы коллектив. 4 мæйы бæрæггæнæнтæм гæсгæ социалистон ерысы цæуы разæй. Цехы уадзыныл.

КЪАМЫ: цехы раззагдæртæ хистæр мастер Владимир БЕРЕЛИДЗЕ, тайынгæнджытæ Юрий КАЛЬКУТИН æмæ Виктор ТКАЧЕНКО.

Къам систа КЪÆБЫСТЫ Х.

ФЫЛДÆРТÆЙ

Æрыдоны районы сæ хъуыддæгтæ уæлдай хуыздæр кæмæн цæуынц, уыдоимæ сты Мичурины номыл колхозы фосдарджытæ. Фыццæсæм маймæ уыдон сæхæдæг колтой фонда мæ къухы бафтыдысты, фæлладæр. Социалистон ерысы йы ног хуызтæй раст кæй пайда кæныныц, уый руаджы. Уымæ сæм хорз æвдæрд у холлæгты куыстад. Цъæх холлæгтæ фосæн дæттынц куы райдыдтой, уæд хуыздæр бæрæггæнæнтæ сæ къухы æфты хъугдуцджытæ Гогаты Азæйæн, Калоты Рая æмæ Плиты Альбинæйæн. Алчидæр сæ хъутæй

ФÆСТАГ САХАТ

ФЕМБÆЛДЫ ФАРС

ВАШИНГТОН, 18 май (СЦТА). Абон ам ныхас тæккæ арæхдæр кæуыл цæуы, ахæм фарста у, Иугонд Штаттæм ССР Цæдисы президентæн цы балц уыдзæн, уый. Ныхæстæ, кæй зæгъын æй хъæуы, бынтон æмхуызон не сты, фæлæ æппæт дæр нымайынц афтæ, æмæ АИШ-ы президент Джордж Бушмæ советон разамонæджы ныхас сыдзæн дунеон политикæйы егъау цау æмæ советон-американ ныхас парахатдæр кæныны зын, фæлæ арфæйаг хъуыддаджы ног ахсджиаг нысан.

«Æз дæн нæ бæстæты 'хсæн ныхас дарддæр кæныны фарс, — загъта АИШ-ы конгрессы минæвæрттыл палатæйы спикер Т. Фоли. — Мæн тынг уырны, фембæлды къухы хорз фенкъуыст кæй бафтдзæн хæцæнгæрзтæ фæкъаддæр æмæ дунейы политикон уавæр фæхуыздæр кæныны фарстаты. Уыцы фембæлд фæахъаз уыдзæн советон-американ ахастдзинæдтæ фæхуыздæр кæныныæн».

ÆМЗÆРДÆЙÆ

ВАШИНГТОН. АИШ-ы президент Дж. Буш æмæ ФРГ-йы канцлер Г. Коль Урс хæдзары загътой, АИШ-мæ æмæ ФРГ-мæ кæй нæ хъуыдыйæдтæ ис Германы банцы кæныны фарстайы. Уый, дам, хъуамæ базазайа ныгуылæйнаг æзæхсæнады æххæстбарджын уæнгæй æмæ уа НАТО-йы.

ПАЙДАЙАГ ÆМГУЫСТАД

БУЭНОС-АЙРЕС, 18 май. (СЦТА). Æцæг революцион схуыдта, ССР Цæдисы цы рацарæзт цæуы, уый Аргентинæйы æмгуыстад æмæ прогресс æмæ демократи фронтæй Хорхе Ларрауры æмæ Аргентинæйы Коммунистон партийы Генералон секретарь Хорхе Кодовилья.

СЦКП-йы ÆРЫДОНЫ РАЙКОМЫ ПЛЕНУМ

СЦКП-йы ЦÆГАТ ИРЫСТОНЫ ОБКОМЫ

ты Советтæ аразыны ахдзинад къæпхæн, арæзт цæуынц хицаудзинады ног органтæ. Хицаудзинад сæ къухмæ исынц ног тыхтæ, депутаттæ зонгæ кæныны кæрæдзимæ. Уый æнцон хъуыддаг нæу, арæх парламенты трибунейæ райхъуысынц, парламенты ногдауæ хæстæг дæр чи нал цæуы, фæлæ митингты ма вейы, ахæм цыхдæстæ. Æнæ уымæй нæ рауад Уæрæсейы адæмон депутаты Съезды дæр.

Уымæн кæрон уыдзæн, дзырдта дарддæр Михаил Сергейы фырт, райдайдзысты хъуыддæгтæ, сæйрагæй ныл нæхи айсæн нæй: царди не 'ппæтæй дæр æрдомдзæн

пæстæгæтæ, программатæ кæрæдзыл барын. Æрмæстдæр хъæуы зæрдыл ну хъуыддаг дарын: махæн нс ну адæм, ну бæстæ, дзуапп кæй тыххæй дæттæм, ну ахæм зæхх.

Уыдæттæ нæ зæрдыл куы æрæмбырд кæнынц, уæд алцæуы дæр баныхас кæндзыстæм. Уыцы хъуыддæгты æз æнæцудгæ фидарзæрдæ дæн. Суанг ма мын алырдыгæй афтæ дзурын куы байдайынц, æрцæудзысты æмтъерытæ æмæ хæлдтытæ, зæгъгæ, уæд дæр фенкъарын, уыцы революцион хъуыддæгтæ царды ног хуызтæ куыд бæлвырдæй фидар кæнынц, уый. Хъæуы æрмæст рацарæзты, дæ-

гадæн кæрон скæпынæн Президенты Совет цæттæ мадзæлттæ снысан кодта, уымæй М. С. Горбачевы хъуыды мæ гæсгæ, базарады экономикæмæ рахызт алцыдæр сæвæрдæн йæ бынаты, дард дæр ивд цæудзæн экономикæйæн уынаффæйады механизм уынаффæйады хуымæтæгдæргонд цæудзæн концернтæ, нугæндтæ аразыны фæрцы.

Депутаттæй ну, калугæйаг **В. В. Крючков** загъта, ахæм хъуыды: тæккæ тыхстдæр рæстæджыты адæмицон-партион æмæ кадрты куысты хайады фыстæгыл «1990 азы республикæйы партион организациты дзуаппытæ æмæ æвзæрстыты бæрæггæнæнты тыххæй», СКП-йы обкомы организацион-партион æмæ кадрты куысты хайады æмæ идеологон хайады фыстæгыл «УСФСР-йы, Цæгат Ирыстоны АССР-йы Сæйраг Советы æмæ адæмон депутаты бынæттон Советты адæмон депутатты æвзæрстыты бæрæггæнæнты тыххæй». Æркастысты ма 1990 азы фыццаг æмбисы СКП-йы обкомы куысты пълантæм нуæй-ну ивддзинæдтæ бахæссыны, иугонд «Цæгиргражданарæзтад»-ы партком фехалыны, республикæйы æнæниздзинад хъахъхъæныны æмæ культурæйы кусджытæн кадджын нæмттæ раттыны фарстатæм.

Æнæлыггонд фарстатæ Уæрæсейы бамбырд фагæй фылдæр. Æмæ депутаттæ хастой æнохъæн кърдмæ дзы ацы Съезды æрмæсыны фæндон. Съезд радих кодта тæккæ хъæдзинадтæр фарстатæ æмæ боны фæткмæ бахаста ахæмтæ: дзыллон информацийы фæрæзтæ тыххæй æмæ УСФСР-йы адæмон депутаты уагæвæрды тыххæй.

Æппынфæстаг Съезд сфидар кодта боны фæтк æнæхъæнæй.

Уый фæстæ ныхас райдыдта Съезды куысты рæстæгмæйы уаджы проектыл.

Завод «Победит»-ы афæдзы райдайæнæй фæстæмæ хорз фæллойадон æнтыстдзинæдтæ æвдисы 3-æм цехы коллектив. 4 мæйы бæрæггæнæнтæм гæсгæ социалистон ерысы цæуы разæй. Цехы коллектив архайы хæрзхъæд продукци уадзынц.

КЪАМЫ: цехы раззагдæртæ хистæр мастер Владимир БЕРЕЛИДЗЕ, тайынгæнджытæ Юрий КАЛЬКУТИН æмæ Виктор ТКАЧЕНКО.

Къам систа КЪÆБЫСТЫ Х.

ФЫЛДÆРТÆЙ

Æрыдоны районы сæ хъуыддæгтæ уæлдай хуыздæр кæмæн цæуынц, уыдонимæ сты Мичурины номыл колхозы фосдарджытæ. Фыңдæсæм маймæ уыдон сæххæст кодтой фондз мæйы пълантæ паддзахадæн æхсыр æмæ дзидза уæй кæнынæй. Уымæ сæм продукцийы хиаргъ рауад, фарон ацафон цас уыд, уымæй æхсæз проценты къаддæр. Ахæм æнтыстдзинæдтæ сæ къухы бафтыдысты, фæллойы ног хуызтæй раст кæй пайда кæныңц, уый руаджы. Уымæ сæм хорз æвæрд у холлæгты куыстад.

Цъæх холлæттæ фосæн дæттын куы райдыдтой, уæд æхсыры æркондыл бафтыд 40 проценты. Ныртæккæ æрвылбон дæр цæттæгæнæн пунктмæ æхсыр арвитынц 4500-4600 килограммы. Уый фарон ацафон цас æрвыстой, уымæй у дыууæ хатты фылдæр. Социалистон ерысы хуыздæр бæрæттæнæнтæ сæ къухы æфты хъугдуджытæ Гогаты Азæйæн, Калоты Рая æмæ Плиты Альбинæйæн. Алчидæр сæ хъугæй суткæмæ æхсыр æрдуцы 14-15 килограммы. Уымæ паддзахадæн цы æхсыр дæттынц, уымæн йæ 90 проценты ист цæуы фыццаг сортмæ.

ЦЫ ДÆТТЫ НОГДЗИНАД

Нæ хæдзарад æртыккаг аз кусы фæллойы ног хуызмæ гæсгæ. Зæххы куыст æмæ фосдарыны къабæзтæ ивд æрцыдысты арендæмæ. Цы дæтты ногдзинад æмæ цæмæй тыхсы хъæууон кусæг? Уыцы, стæй æндæр алыхуызон фарстатыл ныхас цæуы бирæ, фæлæ зынгæ ивддзинæдтæ нæма нс фæллойгæнæджы царды. Дæс-ссæдз азы размæ йæ куыстæн цы аргъ уыдис, уымæй уæлдай нæ рæзы. Туджы аргъæй æлхæнæм техникæ, минералон хъацæнтæ, æндæр фæрæзтæ. Нæхи продукци таныл паддзахад исы асламæй. Уый раст нæу.

Фæлæ уæддæр нæ колхозы разамонджытæ, специалисттæ, зæхкусджытæ æмæ фосдарджытæ хорз бакуыстой. Фарон хæдзарад сыгъдæг æфтиаг райста 2.290 мин сомы. Уымæй размæ нæм ахæм пайда никуыма æрбацыд.

Ныр та læмбынæгдæр зæгъдзынæн нæхи бригады куысты тыххæй. Зæххытæ нæм æвзæр нæй. Дурджын сты, фæлæ уыдонæн дæр хос ис, алы аз сæ уидзæм æмæ къаддæрæй-къаддæр кæнынц. Ахсынц 1150 гектары. Нæ сæйрагдæр куыст у, фосхæссæн комплексæн холлæгтæ цæттæ енын. Архайæм, цæмæй фосдарджытæ "ацæмæй тыхсой, фарон цы холладжы культуртæ снысан кодтам, уыдон афонылтыд æрцыдысты. Рапс ныр цалдæр боны кæрдæм, дæты хорз тыллæг. Фосы уæзыл хуыздæр æфтын райдыдта. Æппæт культуртæ дæр, уыимæ сысджы æмæ хохаг хъæдур æмхæццæйæ тыд æрцыдысты хорз куыстгонд мæры. Се 'взартæ сты хорз, рапс фæцис æмæ райдыдтам люцернæ кæрдын.

Куыд сбæрæг кодтам, афтæмæй нæ арендон бригад æрмæст холлæгты куыстæй, бирæ пайда не скæндзæн. Æмæ уымæ гæсгæ бакодтам 300 гектары нартхор «Одесская»-190, кæй хонынц, ахæм гибрид, стæй 50 гектары картоф. Хоры хыгъдмæ æхцайы пайдайæ уæлдай райсæм æмхæццæ холлæгтæ дæр. - Уæдæ картоф байуарæм колхозонтæн, уæй дæр дзы акæнæм. Цыбырдзырдæй, куыд фæзæгъынц, арендæ æмæ хæдзарадон хыгъд æнцад бадын нæ уадзынц, агурын кæнынц ног мадзæлттæ, цæмæй хæдзарад хи финанстæй цæрын фæразæ, уымæн.

Арендæмæ куы рахызтыстæм, уæд сбæрæг, нæ механизатортæй чи цæмæ арæхсы. Уый та стыр вазыгджын хъуыддаг у. Раздæр-ну æвзæр кусæг дæр иста мыздæ, хæрзхъæд куыст чи кодта, уыйас. Ныр йæ бон кæмæн нæу, уый мах æрвитын нал хъæуы, йæхæдæг йæхицыл æрхуды æмæ йæ куыст нылуадзы.

Ныр нæ коллективы цы 12 механизаторы баззадис, уыдон сты сæрæн, куысты кæнынц æхсидгæ. Хæларæй кусынц фæллойы ветерантæ Бедойты Хазби, Хуыгаты Барис, Гуырцъыты Сергей æмæ æрыгæттæ Къомайты Руслан, Къудухты Павел, Хуыгаты Виктор. Кæстæр фæсивæд цы нæ фæзонынц, уый сын хистæртæ ацамонынц, адон та зивæг ницæмæ кæнынц.

Нæ техникæмæ каст цæуы хорз. Нæ бригады нс æрмадз æмæ, нæ цы бахъæуы, уый уым ацаразæм. Разамынд ын дæтты дæсны механик Булацаты Будзи. Ис дзы куырд, æндадзæг, слесыртæ. Махæй уæлдай ма æххуыс кæнынц иннæ бригæдтæн дæр. Мыздисынц цы бакусой, уымæ гæсгæ.

Цы культурты кой скодтон, уымæй уæлдай ма нæм ис нартхор силосæн, мæнæу æмæ хъæбæрхор. Фæлæ зымæджы дæргъы ивæн хæйттæ фаг кæй нæ уыдис, уымæ гæсгæ комбайнтæ рæвдз не 'рцыдысты. Ныр сæм ногæй бавнæлдтам цалцæг кæнынмæ, фæлæ бирæ бонты механизатортæ фæкæнынц багæ, нæй та ивæн хæйттæ. Нæ зынаргъ рæстæг сафæм æмæ бон-изæрмæ зилæм алы рæтты, цæмæй истыссарæм, нæ районы агроснабы хицæутæ та æнцад бадынц. Уый мæнмæ раст нæ кæсы.

ТЕБЛОНТЫ Вячеслав,
Горæтгæрон районы Калинины номыл колхозы арендон бригады хицау.

ЦÆГАТ ИРЫСТОНЫ АССР-ЙЫ СÆЙРАГ СОВЕТЫ

УКАЗ

БРЫТЪИАТЫ Феликсæн кадджын ном «Цæгат Ирыстоны АССР-йы анвæдты сгуыхт архайæг» раттыны тыххæй.

Музыкалон анвады йе 'нтыстдзинæдты тыххæй Орджоникидзейы 2-æм педагогон училищейы хоры дирижерты ахуыргæнæг **Брытъиаты Феликс** Мæхæмæты фыртæн лæвæрд æрцæуæд кадджын ном **«Цæгат Ирыстоны АССР-йы анвæдты сгуыхт архайæг».**

Цæгат Ирыстоны АССР-йы Сæйраг Советы сæрдар **ГАЛАЗТЫ Æ.**

Горæт Орджоникидзе,
1990 азы 10 май.

ЦÆГАТ ИРЫСТОНЫ АССР-ЙЫ СÆЙРАГ СОВЕТЫ

УКАЗ

М. М. КАЛАШНИКОВÆН кадджын ном «Цæгат Ирыстоны АССР-йы культурæйы сгуыхт кусæг» раттыны тыххæй

Кинофикацийы йе 'нтыстдзинæдты тыххæй адæмæн кино æмæ видеолæггæдты Цæгат Ирыстоны куыстадон иугонды сæйраг инженер **Калашников** Михаил Михаилы фыртæн лæвæрд æрцæуæд кадджын ном **«Цæгат Ирыстоны АССР-йы культурæйы сгуыхт кусæг».**

Цæгат Ирыстоны АССР-йы Сæйраг Советы сæрдар **ГАЛАЗТЫ Æ.**

Горæт Орджоникидзе,
1990 азы 10 май.

СЦКП-йы ÆРЫДОНЫ РАЙКОМЫ ПЛЕНУМ

СЦКП-йы Æрыдоны райкомы пленум æркаст организацион фарстамæ. Баскаты С. А. партийы Цæгат Ирыстоны обкомы секретарæй æвзæрст кæй æрцыд, уымæ гæсгæ йæ пленум суæгъд кодта партийы райкомы фыццаг секретары хæстæй.

СЦКП-йы райкомы ног фыццаг секретарь æвзарыны агъоммæ райдиан партион организацитæ ныхас кодтой уыцы бæрнон бынатмæ кандидаттыл. Снысан кодтой дыууæ адæймаджы: Æрыдоны адæмон депутаты райсоветы æххæстКомы сæрдар, Цæгат Ирыстоны АССР-йы Сæйраг Советы адæмон депутат Дзугаты Олег Петры фырты æмæ Хъæдгæроны Кировы номыл колхозы сæрдар, УСФСР-йы адæмон депутат Хъазиты Тамерлан Владимиры фырты.

Кандидаттыл пленумы æрныхас кæныны фæстæ сусæгæй хъæлæс кæныны номхыгъдмæ хаст æрцыд Дзугаты О. П. Уый æвзæрст æрцыд СЦКП-йы Æрыдоны райкомы фыццаг секретарæй.

Пленумы куысты архайдта СЦКП-йы Цæгат Ирыстоны обкомы дыккаг секретарь А. Г. Павленко.

СЦКП-йы ЦÆГАТ ИРЫСТОНЫ ОБКОМЫ

Уыд СЦКП-йы Цæгат Ирыстоны обкомы бюройы æмбырд, æркаст организацион æмæ æндæр фарстатæм.

Фыццаг æрныхас кодтой партийы обкомы структурæйы æмæ аппараты штатты, СЦКП-йы обкомы номенклатурон бынæтты тыххæй фарстайыл. Куыд амынд æрцыд, афтæмæй дзы нал ис ну секретары бынат, хæлд æрцыдысты паддзахадон-барадон æмæ аграрон хайæдтæ, аппараты нымæц, æмткæй райсгæйæ, фæкъаддæр 15 проценты. Æндæр хуызы арæзт æрцыдысты, чи ма баззад, уыцы хайæдтæ, арæзт дзы æрцыд уæлæмхасæн сектортæ. Бюро сфидар кодта ног структурон дæлхайæдты разамонджыты.

Бюро æрныхас кодта СЦКП-йы обкомы организацион-партион æмæ кадрты куысты хайады фыстæгыл «1990 азы республикæйы партион организациты дзуаппытæ æмæ æвзæрстыты бæрæггæнæнты тыххæй», СЦКП-йы обкомы организацион-партион æмæ кадрты куысты хайады æмæ идеологон хайады фыстæгыл «УСФСР-йы, Цæгат Ирыстоны АССР-йы Сæйраг Советы æмæ адæмон депутаты бынæттон Советты адæмон депутатты æвзæрстыты бæрæггæнæнты тыххæй». Æркастысты ма 1990 азы фыццаг æмбисы СЦКП-йы обкомы куысты пълантæм нуæй-ну ивддзинæдтæ бахæссыны, иугонд «Цæгиргражданарæзтад»-ы партком фехалыны, республикæйы æнæниздзинад хъахъхъæныны æмæ культурæйы кусджытæн кадджын нæмттæ раттыны фарстатæм.

ХОЛЛÆГТЫ ФÆРЦЫ

Бруты колхоз «Сæуæхсид»-ы фосдарджытæ æнтыстджынæй райдыдтой фондзазоны фæстаг аз. Æмæ уый, фыццаджыдæр, холлæгты руаджы у. Дыккаджы та фылдæр æргом здахынц хæдзариуæгады до мæнтæ æххæст кæнынмæ. Азы райдайæнæй фæстæмæ сæ фос холлагхъуаг никуы фесты. Уыимæ сæ кæвдæстæм бахæссыны агъоммæ бакусынц, æфтауынц сæм минералон буаргъæдтæ. Уый руаджы сæ фæлхор нæ зайы, бирæ у сæ пайда. Цыппар мæймæ уал цæттæгæнæн пунктмæ æхсыр арвыстой 218 тоннæйы. Уый фарон ацафон цас уыд, уымæй у 51 тоннæйы фылдæр. Ныртæккæ фосæн цъæх холлæгтæ лæвæрд цæуы фаг. Æмæ æхсыры æркондыл бонæй-бонмæ æфты. Æрвылбон цæттæгæн пунктмæ æхсыр арвитынц 2200 килограммы, уый фарон ацафонæй бирæ фылдæр у.

Хæдзарад уæлдайджынтæй ахицæн кодта æхсæзмæйы пълан дзидза уæй кæнынæй. Уæлæмхасæн ма уæйгонд æрцæудзæн æппынкъаддæр 40 тоннæйы. Хорз æвæрд сæм у хуытæм зилыны куыст дæр. Ныртæккæ дзидзайæн цы хуытæ хæссынц, уыдонæн бирæ бафтыд сæ уæзыл. Суткæмæ алы хуыйы уæзыл дæр бафты 500 граммæй фылдæр.

Хæдзарады хъуыддæгтæ ноджы хуыздæр цæуыккой, фæлæ сын æнтыстджын куыстæн фадæттæ нæма ис.

Нæ уацхæссæг.

ÆМЗÆРДÆЙÆ

ВАШИНГТОН. АИЩ-ы президент Дж. Буш æмæ ФРГ-ы канцлер Г. Коль Урс хæдзары зæгъынц, АИЩ-ы æмæ ФРГ-ы æмхуызон цæстæнгас Германбаиу кæныны фарстайы. Уый, дам, хъуамæ баззайа ныгуылæйнаг æмæхсæнады æххæстбарджын уæнгæй æмæ уа НАТО-йы.

ПАЙДАЙАГ ÆМГУЫСТАД

БУЭНОС-АЙРЕС, 18 май. (СЦТА). Æцæг революцион схуыдта. ССР Цæдисы цы рацарæзт цæуы, уый Аргентинæйы президент Карлос Менем. Фæсарæйнаг журналисттæн пресс-конференцийы уый загъта, нæ бæстæты 'хсæн кæй сæвзæрдысты «дыууæтæн дæр пайдайаг æмгуыстады ахъаззаджы ахастдзинæдтæ».

МИНИСТРТЫ НЫХАС

БОНН. Ам, пресс-конференцийы ныхас кæнгæйæ, ФРГ-йы экономикæйы министр Хаусман радзырдта Советон Цæдисмæ экономикон ахастдзинæдтæ парахатæй-парахатдæр кæныны фарс, цæмæй нугонд Германйæхи ныффидар кæна уый стырдæр базарадон æмгуыстгæнæдзы бынаты.

Уый ма загъта, ССР Цæдисæн фехъуыс кæныны кæй хъæуы транспортæй æмæ хæстон промышленность «сабыр продукци уадзынмæ рацаразынæй. Ныгуылæнгермайнаг хицауад, загъта министр, хъуыды кæны, Советон Цæдисы иумæйаг архайдмæ ФРГ-йы фирмæтæ æмæ куыстуæттæ тынгдæр сразæнгард кæныныл.

ÆМБЫРД ВЕНÆЙЫ

ВЕНÆ, 18 май. (СЦТА). Абон Австрийы сæйраг горæты байгом Европæйы æууæнк æмæ æдасдзинад ныффидар кæныны мæдзæлты фæдыл ныхасы æвдæм сесси. Архайынц дзы 33 европæйаг паддзахады, АИЩ-ы æмæ Канадæйы минæвæрттæ.

Ныхасы архайджыты чысыл бакæныңц нæ бахъæудзæн уæлдæр къæпхæныл европæйаг фембæлды цы документ æрæвæрынмæ хъавынц, уый хъомысджын æмæ мидисджын цæмæй уа, уыл.

ДЫУУÆ ПИСМОЙЫ ФЫЙЙАГДОНÆЙ

1. Нæ хæзна – нæ къæхты бын

«Нæ хæзнаджын хæхтæ...».

Уыцы ныхæстæ сæрыстырæй рагæй дзурæм. Æцæгæйдæр ныр ма нæ хæхты дзæвгар ис къахинаг æмæ æнæбæрæг хæзнатæ. Уыдонæн сæ сæйрагдæр у æрзæт. Уæлзæхмæ йæ калынц Садоны здыйы-цинчы комбинаты фæллойгæнджытæ. Комбинаты æрыгондæрыл нымад у Фыййагдоны æрзæткъахæн. Цы уаваæры нс уый ныртæккæ, куыд цæуы куыст æмæ æндæр фарстатыл ныхас цæуы, редакцимæ цы дыууæ писмойы æрбацыд, уыдоны. Абоп дзы мыхуыр кæнæм фыццаг.

Фыййагдоны æрзæткъахæн куы скуыста, уæд æм райдайæнты здæхт цыд стыр æргом, уæлдайдæр та сгараен æмæ цæттæгæнæн куыстытæм. Гом кодтой ног хайæдтæ. Уыдонæй иу хæххон хайад «Къадат». Бирæтæ йыл сæ зæрдæ тынг дардтой. Зынгæ фылдæр læвæрд цыд æрзæт, рæзт згъæрты нымæц дæр.

Фæлæ фæстаг азты æр зæткъахæны тыххæй хæлиу кæнын райдыдтой алыхуысон дам-думтæ æмæ ныхæстæ. Ома, дам, пайдайæн нал у, йæ гæнæнтæ бирæ нал сты. Фылдæр дзырдтой хæххон хайад «Къадат»-ы тыххæй. Æмæ уæд ивгъуыд азы дыккаг æмбисы уыцы хайад æхгæд æрцыд. Чи дзы куыста æмæ Фыййагдоны чи æрбынатон, уыцы кусджытæн гæнæн нал уыд, æмæ поселокæй фæлыгъдысты. Сæ чысыл хай ма баззад æмæ кусынц 1-æм хайады.

Ацы хабар æрцыд, æрзæткъахæн фæстаг азты йæ куыст зынгæ куы фæхуыздæр кодта, уæд. 1984 азы онг куыст заууатмæ æрцыд. Пълантæ æххæст кæнынæн ницыуал амал уыди. Фæлæ уыйфæстæйы азты, æрзæткъахæн кусын райдыдта, йæ гæнæнтæ куыд амыдтой, афтæ. Æппæтæй хуыздæр та 1988 азы бакуыста. Уæд зæрдæмæдзæугæ рауадысты æппæт техникон-экономикон бæрæггæнæнтæ дæр. Комбинаты æрцахста фыццаг бынат.

— Фæлæ 1989 азы фæсыкк стæм. Зымæг ныл ахицæн тынг зынтæй. Æрзæт ныссалд, фабрик нывыл нал куыста. Фыццаг кварталы пълан къахырæй баззад. Æмæ кæд дыккаг æмæ æртыккаг кварталты ерысы фæразæй стæм, уæддæр афæдзы пълан къухы нал бафтыд, — зæгъы æрзæткъахæны сæйраг инженер Александр Пушкарский. — Ахсос нс уый мидæг, æмæ хайад «Къадат»-ы раздæр фæкъаддæр сты сгараен æмæ æртыккаг кварталты ерысы фæразæй стæм, уæддæр афæдзы пълан къухы нал бафтыд. — зæгъы æрзæткъахæны сæйраг инженер Александр Пушкарский. — Ахсос нс уый мидæг, æмæ хайад «Къадат»-ы раздæр фæкъаддæр сты сгараен æмæ æртыккаг кварталты ерысы фæразæй стæм, уæддæр афæдзы пълан къухы нал бафтыд,

æфсайныц рапсы хуымтæ. Гектары бæрнад сæм хæццæ кæны 200—220 центнермæ. Цыбыр æмгъуыдмæ уал дзыхъхъыты хæрзхъæд фæлвых хос нывæрдтой мин тоннæйæ фыддæр. Рапс конд сæм ис 170 гектары æмæ дзы æдæппæт ахæм холлаг æрцæттæ кæндзысты æппынкъаддæр 1500 тоннæйы. Уый куы бафснайой, уæд та кæрдыл райдайдзысты люцернæ æмæ дзы холлаг æрцæттæ кæндзысты 1000 тоннæйы.

Холлæттæ цæттæ нæнгæйæ сæ хæслæвæрдтæ бирæ фыдæртæй ахицæн кæныц механизатортæ Николай Немченко æмæ Михаил Жеволухов. Рапс куы ныккæрдыц, уæд æй дыууæ-æртæ боны бауадзыц фæлвых кæныл, уый фæстæ йæ шофыртæ ласыц дзыхъмæ. Ам та хуыздæр æнтысы Иван Гайдуковæй, Владимир Кузьбаченко æмæ иннæтæн. Цæмæй холлаг æгæр туаг ма уа, уый тыххæй рапсы карстмæ æфтауыц хъæмп лыстæгтондæй.

Уыцы-ну præстæг фосæн фаг лæвæрд цæуы цъæх холлæттæ æмæ бирæ у æхсыры æрдыгъд. Суткæмæ хъугæй дуцыц 12—13 килограммы. Социалистон ерысы хуыздæр æнтысы хъугдуцджытæ Антонинæ Салрыкинайæн, Нинæ Макеева æмæ Татьянæ Гайдуковайæн. Хæдзарад бирæ фылдæрæй ахицæн кодта цыппар мæйы пълантæ æхсыр уæй кæнынæй.

ТАГУЫРТЫ В.

Хорз бацæттæ кодтой быдыron куыстытæм Æрхонкæйы колхоз «Ильичы фæдзæхстытæм гæсгæ»-йы механизатортæ. Ныртæккæ уыдон зилынц æвзартæм, картофы хуымтæ кæныц губакк, тауынц нартхоры фæстаг гектартæ.

КЪАМЫ: ФАДЗАТЫ Нателлæ.

●

КЪАМЫ: хæдзарады хуыздæр механизатортæй ну Сергей ПРОКОФЬЕВ.

Къамтæ систа КЪÆБЫСТЫ Х.

ТЕПЛИЦÆТÆ

Хуымæллæджы инæлар Плиты Иссæйы номыл колхозы сæйраг æхсырытоварон фермæмæ цæугæйæ фæндаджы рахизфарс адæймаджы цæст æрхæцы анварæзт теплицæтыл. Дардмæ дæр уыцы æрттывд кæныц, целлофанæй æмбæрзт кæй сты, уый тыххæй. Кæрæдзийы фарсмæ дзы арæнхъ сты авд.

Адæймаджы зæрдæ райы зайæгойты уындæй. Сæхинуил хорз фæхæцыдысты пъамидортæ, джитъринтæ, бирæ сæ нал хъæуы фыццаг тыллæг радтынмæ. Зилынц сæм цыппар нæлгоймаджы — Куыдзиаты Измаил æмæ Сергей, Бадриаты Ирымбег æмæ йæ фырт Артур. Куыст дзы бирæ ис. Иунæг минут не рбадынц æнцад, зайæгойты хъæуы хъацæнтæй æфсадын, донхорыг кæныл, рувын, бæттæнтæй бæттын теплицæты цартæм. Уымæй уæлдай цудадзыг хъус дарын хъæуы, цæмæй сæ мидæг уа æмхуызон хъæрмад.

Халсары куыстгæнджытæ арендæйы райстой теплицæты. Алы квадратон метрæй дæр хъуамæ 5 килограммы радтой хæдзарадмæ джитъритæ æмæ пъамидортæ.

БАЦАРХАЙДТОЙ ФÆЛГОНЦАДЫЛ

Ныртæккæ цæуы нæ горæттæ æмæ хъæуты хæрзвадаты, уынтæ бæлæттæ æмæ дидинджытæй сфæлындыны æмæ сыгъдæгдзинады мæйон. Алы коллектив æмæ адæймаг дæр хъуамæ ацы хъуыддагмæ баххæсса аккаг оавæрæн.

Æрæджы Æрыдоны æртыккæгæм сывæллæтты цæхæрадоны куспжыты коллектив зæрдиагæй бакуыста сæ кæрт сræсугъд кæныныл. Ам алы сывæллæтты къордæн дæр нс хицæн зæхху хай æмæ сæ хъомылгæнджытæ бацархайдтой фæлгонцадыл.

Зæхх скъахтой, базылдысты йæм æмæ уый фæстæ фæлмæн, хæмпус мæры ныссагътой алыхуызон дидинджыты мыггæртæ. Ныртæккæ дидинæг ракалдтой æмæ сыгъдæг кæртæй præсугъдæй зынынц. Зилынц сæм præвдауæндоны кусджытæ æмæ сæ хъомылгæнинæгтæ дæр.

ЗÆРДИАГ АРФÆТÆ

Дыгуры районы ветеринарон бактериологион лабораторийы ныр дæс æмæ ссæдзæм аз арæхстджын фæллой кæны лаборанткæ Хадзиты Лизæ. Йæ сæйрагдæр архайд у фосы низтæ скуынæг кæныныл, колхозты æмæ совхозты фермæты, стæй районы хъæуты цæрджытæм дæр цæмæй æрмæст æнæниз фос уа, уыл.

Фæстаг азты районы дзæвгар фæкъаддæр низджын фосы нымæц брупеллез, туберкулез, фадиз æмæ фосы æндæр хæцгæ низтæ кæныпц къаддæр æнкъаддæр.

Æмæ уым нс лаборанткæ Хадзиты Лизæйы цæстуарзон фæллой дæр.

Бирæ зæрдиаг арфæтæ ракæныпц уый тыххæй Лизæйæн хæдзарædты разамонджытæ, фосдарджытæ æмæ хъæууон фæллойгæнджытæ дæр.

ХУАРЗ БÆРÆГГÆНÆНТÆ

Анзи райдайæнæй хуарз цæуынцæ фид æма æхсир паддзахадæн уæйæ кæнуни куститæ Ираффи райони Октябри 60 анзей номбæл колхози. Сæ къохи нуртæккæ цæнтæстдзинæдтæ æфтуйуй, уонæмæ æркæсгæй, зæгъун æнгъезуй уой, æма паддзахади ихæстæ ацы анз дæр бабæй уæлдайгунтæй æнхæсгонд ке æрцæу дзæнæнцæ. Фари хæццæ рабаргæй, ацы афонæмæ кæд фид фарæ фулдæр уæйæгонд æрцудæй, уæддæр лæгъуз нæ 'нцæ ацы анзи бæрæггæнæнтæ дæр.

Фиццаг квартали пълан дæс æма инсæй тонни уогæй бал дуурæ мæйемæ лæвæрд æрцудæй цуппар æмæ. æртинсæй тонни, кенæ ба пълонæй дуурæ хатти фулдæр. Æхсир уæйæ кæнуни гъуддаг дæр лæгъуз æвæрд нæй хæдзарадн. 200 килограммы фулдæр алли бон дæр лæвæрд цæуй æхсиресæн пунктмæ, фари хæццæ рабаргæй. Мадта алли бон дæр гъæуи цæргутæй дæр æлхæд цæуй 400 килограмми æхсир. Уой бæрцæ æхсир еунæг хæдзарадæ дæр не 'мбурд кæнуй гъæуи цæргутæй райони.

НИЦЫ ИС РÆСУГЪДДÆР ДИДИНÆГÆЙ ЦАРДЫ

Колхоз «Кавказ»-ы æхкусджытæ дидинджытæ рæзын кæныны куыстмæ бавнæлдтой ацы азы райдайæны. Хæдзарады специалисттæ æмæ бухгалтерийы кусджытæ рагагъомæ куыд банымадтой, афтæмæй, дидинджыты куыст арæхстджынæй рапарахат кæнгæйæ, зынгæ фæфылдæр уыдзысты колхозы пайдатæ.

Æмæ нæ фæрæдыдысты. Дидинджыты мыггæртæ байтауынæн рахицæн кодтой тæккæ хъæздыгдæр хуымтæ. Æвзартæм зилын бахæс кодтой хæдзарады халсарыкуыстгæнæг бригады арæхстджындæр кусджытæн — сылгоймæгтæн, Плиты Дуняйы разамындæн.

Ныр дæгæн сылгоймæгтæ нæ республикæйы горæтты æмæ хъæуты цæрджытæн ацы азы райдайæны. Хæдзарады специалисттæ æмæ бухгалтерийы кусджытæ рагагъомæ куыд банымадтой

РÆСТДЗИНАДÆН АМАРÆН НÆЙ

Фарон дыккæгæм июны газет «Комсомольская правда»-йы мыхуыргонд æрцыд Юрий Беспалов æмæ Валерий Коноваловы статья «Новочеркасск 1962», дыккаг бон Ростовы облæсты фæскомцæдисон газет «Комсомолец»-ы та — Ольгæ Никитинайы æрмæг «Опальный генерал». Уыцы мæй ма Новочеркасскы 1962 азы цауты тыххæй центрон газеттæй иуы — «Литературная газета»-йы фæзынд ноджыдæр иу статья «Тогда в Новочеркасске», йæ автортæ — Владимир Фомин æмæ Юрий Щекочихин.

Зындгонд куыд у, афтæмæй 1962 азы номдзыд инæлар, Советон Цæдисы дыууæ хатты Хъæбатыр, Манголы Адæмон Республикæйы Хъæбатыр Плиты Иссæ уыдис Цæгат Кавказы æфсæддон округжы командыгæнæг. Кæй зæгъын æй хъæуы, уымæ гæсгæ йын уæлдæр ранымад мыхуыргонд æрмæджыты лæвæрд цæуы стыр бынат. Уымæ автортæ уыцы цауты тыххæй аххосджын кæнынц Плийы-фырты.

Новочеркасскы 1962 азы цаутæ æмæ хабæрттæ раст æвдыст æрцыдысты мыхуыргонд æрмæджыты æви нæ?

Уый сбæлвырд кæныны тыххæй æфсады инæлар Плиты Иссæйы мемориалон хæдзар-музейы сæргълæууæг, хæсты æмæ фæллойы ветеранты Цæгат Ирыстоны республикон советы президиумы уæнг Зæнджиаты Владимир ныхас кодта уæды цауты архайджытæй цалдæримæ, уыимæ Цæгат Кавказы æфсæддон округжы кадры хайады раздæры хицау, хæсты ветеранты Советон комитеты Ростовы секцийы бюройы уæнг, отставкæйы булкъон Иван Ефимы фырт Авилкинимæ дæр. Се 'хсæн цы ныхас рауад, уый мыхуыр кæнæм дæлдæр.

ФАРСТ: Иван Ефимы фырт, дæуæн, куыд сæ архайæгæн, афтæ зыдгонд сты, 1962 азы Новочеркасскы цы хабæрттæ æрцыд, уыдон. Зыдгонд дын сты, æвæццæгæн, фарон центрон газеттæ «Комсомольская правда» æмæ «Литературная газета», стæй Ростовы облæсты фæскомцæдисон газет «Комсомолец»-ы Новочеркасскы уæды цауты тыххæй цы æрмæджытæ фæзынд, уыдон дæр. Цы цæстæй кæсыс уыцы мыхуыргонд æрмæджыты æвдыст хабæрттæм?

ДЗУАППÆ: Æз æцæгæй дæр цардæгас æвдисæн дæн Новочеркасскы уæды цаутæм. Зындгонд куыд у, афтæмæй уыдон райдыдтой 1962 азы 1 июны. Округжы разамонджытимæ æз уæд уыдтæн Кубаны. Уыцы рæстæджы ныр уым ты дзыпп. Иуæй заводы разамынд куыстадон нормæтæ фæфылдæр кодта, иннæмæй та дзидзайы æмæ дзидзайæ конд продукты аргъ фæфылдæр. Нормæтæ фæфылдæр кодтой сусæгæй, нæ сыл æрныхас кодтой профцæдисон æмæ иумæйаг æмбырдты. Афтæмæй кусæг кълас иуварсгонд æрцыд ахсджиаг социалон фарста лыг кæныны хъуыддагæй.

1962 азы 1 июны заводы кусджытæ ныууагътой сæ кусæн бынæттæ æмæ райдыдтой митингтæ аразын. Куыстуаты разамынд куы фæцарæхстаид æмæ йæ уынаффæ куы аивтаид, хъуыддаг æргомæй лæмбынæг куы бамбарын кодтаид, уæд уавæр не скарз кодтаккой кусджытæ.

Ницы мадзæлттæ сарæзтой горæты æмæ облæсты разамонджытæ дæр уыцы бон. Сæ архайд уыдис тынг сындæг. Уæдмæ кусджыты монцтæ, се 'нкъарæнтæ афтæ сырх зынг систы æмæ заводы управленийы балкъонæй раныхас кæныны бар нæ радтой обкомы фыццаг секретарь Басовæн. Хæрдмæ йыл зыгъууытт кодтой пъамидортæ, джитърнтæ æмæ суанг дуртæ дæр. Басов æмæ обкомы бюройы иннæ уæнгтæ сæхи бауоп кодтой бæстыхайы.

Заводы куыста, дзырдæй тæрхонгонд, кæнæ та ахæстонæй рагагъоммæ кæй ссæрибар кодтой, бирæ ахæмтæ. Уымæ гæсгæ фæзынд экстремистон къордтæ. Уыдон спъалытæй æмæ рельсытæй æрæхгæдтой æфсæнвæндаг. Уавæр сагъæсы бафтыдта канд облæсты нæ, фæлæ бæстæйы разамынды дæр. Уымæн æрцыдис округжы æфсæдты размæ дыууæ хæссы æвæрд. Фыццаг—партийы обкомы бюройы уæнгты заводы управленийы бæстыхайæ раирвæзын кæнын, дыккаг та — æфсæнвæндаг асыгъдæг кæнын.

Фыццаг хæс æнцонæй сæххæст кодтой, обкомы бюройы уæнгтыл скодтой кусæн даræс æмæ сæ афтæмæй арвыстой Новочеркасскмæ. Дыккаг хæс сæххæст кæнын вазыгджындæр уыдис. Æфсæдтæну фæндаг иу ран асыгъдæг кæнгæйæ, иннæ ранмæ куы фесты, уæд-иу экстремисттæ сыгъдæггонд фæндагыл ногæй ныккалдтой спъалытæ, рельсытæ. Уæддæр æфсæнвæндаг скуыста. Цауты фыццаг бон ахицæн сабыргæй.

Заводы кусджытæ бауынаффæ кодтой дыккаг бон æмбырдгæй Новочеркасскмæ ацæуын. Зындгонд куыд у, афтæмæй электровозтæ аразæн завод ис поселок Хотунокы, горæтæй дæрддзæф ран. Уымæ гæсгæ СЦКП-йы ЦК-йы разамынд СЦКП-йы ЦК-йы Президиумы уæнгтæ А. И. Микоян æмæ Ф. Р. Козлов æфсады размæ æрæвæрдтой кусджыты колоннæ Новочеркасскмæ ма бауадзыны хæс. Фæндон хаст æрцыд горæтмæ фæндагыл цæугæдон Туэловыл хид æрæхгæныны тыххæй. Хидыл æрæвæрдтой танктæ æмæ бронетраспортертæ æнæ нæмгуытæй, стæй Ростовы æфсæддон училищейы курсанттy æнæ хæцæнгарзæй.

2 июны заводы кæрты æрæмбырд горæты цæрджытæн экстремисттæй тæссаг кæй уыд, уавæр кæй скарз, уымæ гæсгæ округжы æфсæдты командыгæнæг СЦКП-йы разамындæй райста амынддзинад горæты Советы æххæсткомы æмæ партийы горкомы бæстыхай ссæрибар кæныны æмæ дзы хотыхджын хъахъхъæнджытæ æрæвæрыны фæдыл, æмæ йæ сæххæст кодтой.

— Иван Ефимы фырт, ахæм амынддзинад чи радта командыгæнæгæн?

— Ахæм амынддзинад радта СЦКП-йы ЦК-йы Президиумы уæнг А. И. Микоян. Уый радта ахæм командæ. Уый сæххæст кæныны охыл сгарæг батальон (разамынд ын лæвæрдта дивизийы командиры хæдивæг булкъон Шаргородский, ныр цæры горæт Красногорскы) расырдта æппæт экстремистты дæр бæстыхайæ æмæ йын сæвæрдта хъахъхъæнджытæ. Салдæттæ-хъахъхъæнджытæм хотыхтæ кæй ис, уый тыххæй адæмæн цалдæр хатты фехъусын кодтой. Уый фехъусгæйæ экстремисттæ хъæр кæныл райдыдтой, салдæттæм нæмгуытæ нæй, сæ хæцæнгæрзтæ сын байсут, зæгъгæ. Уыцы хъæрты фæстæ экстремисттæй чидæртæ сæхи ныццавтой хъахъхъæнджытыл. Бацайдагъ тох экстремисттимæ. Райхъуыст гæрæхтæ. Фæмард æхсæз адæймаджы, цалдæр та цæфтæ фесты. Уыдæттæ экстремистты ахсæй æрцыдысты.

Кæй зæгъын æй хъæуы, не 'шпæтæн дæр хъыг уыдис уыцы хабар, фæлæ бæрнондзинад æнкъарæйæ хъуамæ зæгъæм рæстдзинад: командиртæй, «æхсæ кæнут», зæгъгæ, ахæм командæ ничи радта.

Хулигантæ хъавыдысты паддзахадон банк байсынмæ дæр, афæлвæрдтой ахæстон байсыныл дæр, хъавыдысты фыдгæнджыты ссæрибар кæнынмæ. Фæлвæрдтой радиостанцæ байсыныл дæр. Иу амонд уыдис æмæ сын сæ хъавд рагагъоммæ базыдтой. Æппæт объекттæн дæр хъахъхъæнджытæ æрæвæрдтой æмæ экстремисты фæндтæ фæсыкъ сты.

— Партион æмæ советон органты минæвæрттæ цы мадзæлттæ сарæзтой уавæр схорз кæныны тыххæй?

— 3 июны Новочеркасскы æппæт куыстуæттæ дæр электровозтæ аразæн завод йедтæмæ куыстой иннæ бонты хуызæн. Фæлæ горæты алы рæтты дарддæр цыдис митингтæ. Уæд уæлдæр партион разамынд — СЦКП-йы ЦК-йы Президиумы уæнгтæ Микоян æмæ Козлов бауынаффæ кодтой заводы минæвæрттимæ-митингты архайджытимæ фембæлын, сæ зæгъынгтæ, домæнтæ зæгъыны фадат сын раттын. Митингты архайджытæй бирæты зæгъдæмæ фæцыд уыцы фæндон, фæлæ фембæлдмæ ацæуын нæ уæндыдысты, тарстысты æрцахсынæй.

Мæнæн инæлар Олешко йæхæдæг дзырдта, митинджы архайджытæн фембæлдмæ ацæуыны тыххæй куыд лæгъстæ кодта, уыдæттæ. Æппынæраджиау сразы сты. Фембæлды кусджытæй бирæтæ дзырдтой, æфсады инæлар Плийы-фыртыл цъыф бакалын. Уымæн æмæ йæ Советон Æфсады рæнхъытæй рарвыста, службæйы акказ нæу, зæгъгæ. Иудзырдæй, Шапошников сфæнд кодта Иссæйæ йæ маст райсын æфсады инæлары амардæй фараст азы фæстæ. Ницы зæгъæн дзы ис, ахæм «хъæбатырдзинады» акказ у Шапошников.

— Хорз уаид, «службæйы акказ нæу» кæй тыххæй загътай, уый царды хабæрттæй ма ноджыдæр истытæ базонын. Искуы партион, науæд дисциплинарон æгъдауæй æфхæрд байгæфта Шапошников?

— Алцыдæр уыдис йæ царды. Советон адæймаджы царды нормæтæ йæм нымады дæр нæ уыдысты. 1942 азы йæ партион документ кæй фесæфта, уый тыххæй йын лæвæрд æрцыд карз æфхæрд. 1943 азы ноztыл кæй ныххæцыд, æдзух расыг кæй уыд æмæ, уæгъдибар цард кæй кодта, корпусы штабæн хорз разамынд кæй нæ лæвæрдта, уый тыххæй йæ суæгъд кодтой йæ куыстæй. Уæдæ 1948 азы Академийы куы ахуыр кодта, уæд дæр «бакуыста» партион æфхæрд. 1957 азы дæр Шапошниковæн лæвæрд æрцыд партион карз æфхæрд. 1960 азы Германы Советон æфсæдты къорды æфсады командыгæнæг куы уыдис, уæд М. К. Шапошников немыцæгтæн 500 мин маркæйыл ауæй кодта æфсæддон полигоны хай æфсæнвæндаджы къабазимæ æмæ сарæзта «сау кассæ». Æвæццæгæн, æхцаты дзæвгар хай йæ дзыппы ауагъта. Уыцы хъуыддаг равзарыны тыххæй Германмæ ацыд партийы Центрон Комитеты къамис. Инæлары архайдтытæ партийы уæнджы номы акказ кæй нæ уыдысты, уымæ гæсгæ партион æгъдауæй æрцыд æфхæрд, ист — йæ куыстæй.

— Цавæр антисоветон куыст кодта инæлар Шапошников?

— 1962 азæй фæстæмæ фыста æнæном писмотæ æмæ сæ æрвыста Тбилисы университетмæ, горæт Шахтымæ, Мæскуымæ «кусæг демократон парти»-йы номæй. Инæлар Шапошников цъыфкалæн кодта нæ цардыл, сидт Советон хицаудзинад раппарынмæ. Йæ антисоветон архайд æмбæхсгæйæ уый антисоветон листовкæтæ бафыссыны тыххæй æрхъуыды кодта мæнг ном «Неистовый Виссарион». 1962 азы округжы æфсæдты командыгæнæг Плийы-фырт фæсарæнты командировкæйы куы 'уыд, уæд, уый хæстæ æххæст кæнгæйæ, инæлар Шапошников информаци иста округжы штабы сæрмагонд хайады хицау инæлар-майор Ульяновæй æмæ «Неистовый Виссарион» куыд æнцондæр ссарæн у, уый фæдыл, ардыдта йæ рæдыд фæндагыл. Æрмæстдæр цыппар азы фæстæ рарвгом кодтой особисттæ, æнæном писмоты автор инæлар Шапошников — округжы командыгæнæджы фыццаг хæдивæг кæй у, уый.

Уæлдай мæстыдæр та уыл кæныл æмæ, цæвиттон, округжы командыгæнæг Плийы-фырты архайдтытæ фаугæйæ, инæлар Шапошников уый тыххæй никуы дардта. Фембæлды кусджытæ æппæрст, нæ йын баууæрта партионы ном фæстæмæ раттын, уымæн æмæ йын йæ хъуыддæгтæ зыдта бæлвырд.

Шапошниковы æрымысгæ хабæрттæ кæсгæйæ мæхæдæг ныфсæрмы вæййын, худинаг мæм кæсы. Мæнæ цы зæгъы, 1967 азы йын йæ фатеры джигул куы кодтой, уый фæдыл: «Хæдзары кæртмæ бацæуæны кулдуар (аркæ) разынд æхгæд, скъахтой дзы дзыхъ. Канд хæдзарыл нæ, фæлæ æнæхъæн кварталыл дæр æртыхстысты æфсæддонтæ».

Гæды ныхас! Цæмæн хъуыдис джигул кæныны тыххæй дзыхъ къахын? Цæмæн дзы хъуыд æфсæддонтæ? Террорист, науæд тæссаг паддзахадон фыдгæнæг уыдис, мыййаг?

Гуыдыртæй иу уыдис саст, зæгъы дарддæр Шапошников, æмæ ма тыххæй бахаудтам нæ фатермæ, джигул куы фесты æмæ куы ацыдысты, уæд ме 'фсин уаты гауызыл хæрдмæ схæцыд æмæ дзы федта дыууæ хуынчъы, сæ мидæг уыдис хæтæлтæ.

— Статьяты автортæ сæ нымыхуыр кæныны разамæ хæсты ветераны Советон комитеты Ростовы секцийы, хæсты æмæ фæллойы ветераны Ростовы облæстон кæнæ горæты советты нæ уыдысты, никæмæ фембæлдысты æмæ ныхас кодтой дæм Новочеркасскы цауты тыххæй?

— Æз æцæгæй дæр цардæгас æвдисæн дæн, Новочеркасскы цауты тыххæй æз æмæ Ростовы облæстон советы президиумы уæнг Зæнджиаты Владимир, Цæгат Кавказы æфсæддон округжы кадры хайады раздæры хицау, хæсты ветеранты Советон комитеты Ростовы секцийы бюройы уæнг, отставкæйы булкъон Иван Ефимы фырт Авилкинимæ дæр, Ростовы обкомы фыццаг секретарь Басов телефонæй æрбадзырдта. Йемæ аныхасы фæстæ Плийы-фырт бардзырд радта: «Æфсæддон хæйттæ командир æцæуæнт сæ æфсæддон хæйттæм æмæ гарнизонтæм, новочерк асскæртæ та—мемæ Ростовмæ». Уый ма ноджыдæр иу хатт дзурæг у Шапошниковы æрымысæттаг ныхæсты ныхмæ округжы æфсæдты цæттæдзинады уавæрмæ æркæныны фæдыл, командыгæнæг хъахъхъæныны тыххæй æз уæд уыдтæн Кубаны. Уыцы рæстæджы ныр уым ты дзыпп. Иуæй заводы разамынд куыстадон нормæтæ фæфылдæр кодта, иннæмæй та дзидзайы æмæ дзидзайæ конд продукты аргъ фæфылдæр. Нормæтæ фæфылдæр кодтой сусæгæй, нæ сыл æрныхас кодтой профцæдисон æмæ иумæйаг æмбырдты. Афтæмæй кусæг кълас иуварсгонд æрцыд ахсджиаг социалон фарста лыг кæныны хъуыддагæй.

1962 азы 1 июны заводы кусджытæ ныууагътой сæ кусæн бынæттæ æмæ райдыдтой митингтæ аразын. Куыстуаты разамынд куы фæцарæхстаид æмæ йæ уынаффæ куы аивтаид, хъуыддаг æргомæй лæмбынæг куы бамбарын кодтаид, уæд уавæр не скарз кодтаккой кусджытæ.

Ницы мадзæлттæ сарæзтой горæты æмæ облæсты разамонджытæ дæр уыцы бон. Сæ архайд уыдис тынг сындæг. Уæдмæ кусджыты монцтæ, се 'нкъарæнтæ афтæ сырх зынг систы æмæ заводы управленийы балкъонæй раныхас кæныны бар нæ радтой обкомы фыццаг секретарь Басовæн. Хæрдмæ йыл зыгъууытт кодтой пъамидортæ, джитърнтæ æмæ суанг дуртæ дæр. Басов æмæ обкомы бюройы иннæ уæнгтæ сæхи бауоп кодтой бæстыхайы.

Заводы куыста, дзырдæй тæрхонгонд, кæнæ та ахæстонæй рагагъоммæ кæй ссæрибар кодтой, бирæ ахæмтæ. Уымæ гæсгæ фæзынд экстремистон къордтæ. Уыдон спъалытæй æмæ рельсытæй æрæхгæдтой æфсæнвæндаг. Уавæр сагъæсы бафтыдта канд облæсты нæ, фæлæ бæстæйы разамынды дæр. Уымæн æрцыдис округжы æфсæдты размæ дыууæ хæссы æвæрд. Фыццаг—партийы обкомы бюройы уæнгты заводы управленийы бæстыхайæ раирвæзын кæнын, дыккаг та — æфсæнвæндаг асыгъдæг кæнын.

Фыццаг хæс æнцонæй сæххæст кодтой, обкомы бюройы уæнгтыл скодтой кусæн даræс æмæ сæ афтæмæй арвыстой Новочеркасскмæ. Дыккаг хæс сæххæст кæнын вазыгджындæр уыдис. Æфсæдтæну фæндаг иу ран асыгъдæг кæнгæйæ, иннæ ранмæ куы фесты, уæд-иу экстремисттæ сыгъдæггонд фæндагыл ногæй ныккалдтой спъалытæ, рельсытæ. Уæддæр æфсæнвæндаг скуыста. Цауты фыццаг бон ахицæн сабыргæй.

Заводы кусджытæ бауынаффæ кодтой дыккаг бон æмбырдгæй Новочеркасскмæ ацæуын. Зындгонд куыд у, афтæмæй электровозтæ аразæн завод ис поселок Хотунокы, горæтæй дæрддзæф ран. Уымæ гæсгæ СЦКП-йы ЦК-йы разамынд СЦКП-йы ЦК-йы Президиумы уæнгтæ А. И. Микоян æмæ Ф. Р. Козлов æфсады размæ æрæвæрдтой кусджыты колоннæ Новочеркасскмæ ма бауадзыны хæс. Фæндон хаст æрцыд горæтмæ фæндагыл цæугæдон Туэловыл хид æрæхгæныны тыххæй. Хидыл æрæвæрдтой танктæ æмæ бронетраспортертæ æнæ нæмгуытæй, стæй Ростовы æфсæддон училищейы курсанттy æнæ хæцæнгарзæй.

2 июны заводы кæрты æрæмбырд горæты цæрджытæн экстремисттæй тæссаг кæй уыд, уавæр кæй скарз, уымæ гæсгæ округжы æфсæдты командыгæнæг СЦКП-йы разамындæй райста амынддзинад горæты Советы æххæсткомы æмæ партийы горкомы бæстыхай ссæрибар кæныны æмæ дзы хотыхджын хъахъхъæнджытæ æрæвæрыны фæдыл, æмæ йæ сæххæст кодтой.

— Иван Ефимы фырт, ахæм амынддзинад чи радта командыгæнæгæн?

— Ахæм амынддзинад радта СЦКП-йы ЦК-йы Президиумы уæнг А. И. Микоян. Уый радта ахæм командæ. Уый сæххæст кæныны охыл сгарæг батальон (разамынд ын лæвæрдта дивизийы командиры хæдивæг булкъон Шаргородский, ныр цæры горæт Красногорскы) расырдта æппæт экстремисты дæр бæстыхайæ æмæ йын сæвæрдта хъахъхъæнджытæ. Салдæттæ-хъахъхъæнджытæм хотыхтæ кæй ис, уый тыххæй адæмæн цалдæр хатты фехъусын кодтой. Уый фехъусгæйæ экстремисттæ хъæр кæныл райдыдтой, салдæттæм нæмгуытæ нæй, сæ хæцæнгæрзтæ сын байсут, зæгъгæ. Уыцы хъæрты фæстæ экстремисттæй чидæртæ сæхи ныццавтой хъахъхъæнджытыл. Бацайдагъ тох экстремисттимæ. Райхъуыст гæрæхтæ. Фæмард æхсæз адæймаджы, цалдæр та цæфтæ фесты. Уыдæттæ экстремистты ахсæй æрцыдысты.

Кæй зæгъын æй хъæуы, не 'шпæтæн дæр хъыг уыдис уыцы хабар, фæлæ бæрнондзинад æнкъарæйæ хъуамæ зæгъæм рæстдзинад: командиртæй, «æхсæ кæнут», зæгъгæ, ахæм командæ ничи радта.

Хулигантæ хъавыдысты паддзахадон банк байсынмæ дæр, афæлвæрдтой ахæстон байсыныл дæр, хъавыдысты фыдгæнджыты ссæрибар кæнынмæ. Фæлвæрдтой радиостанцæ байсыныл дæр. Иу амонд уыдис æмæ сын сæ хъавд рагагъоммæ базыдтой. Æппæт объекттæн дæр хъахъхъæнджытæ æрæвæрдтой æмæ экстремисты фæндтæ фæсыкъ сты.

— Партион æмæ советон органты минæвæрттæ цы мадзæлттæ сарæзтой уавæр схорз кæныны тыххæй?

— 3 июны Новочеркасскы æппæт куыстуæттæ дæр электровозтæ аразæн завод йедтæмæ куыстой иннæ бонты хуызæн. Фæлæ горæты алы рæтты дарддæр цыдис митингтæ. Уæд уæлдæр партион разамынд — СЦКП-йы ЦК-йы Президиумы уæнгтæ Микоян æмæ Козлов бауынаффæ кодтой заводы минæвæрттимæ-митингты архайджытимæ фембæлын, сæ зæгъынгтæ, домæнтæ зæгъыны фадат сын раттын. Митингты архайджытæй бирæты зæгъдæмæ фæцыд уыцы фæндон, фæлæ фембæлдмæ ацæуын нæ уæндыдысты, тарстысты æрцахсынæй.

Мæнæн инæлар Олешко йæхæдæг дзырдта, митинджы архайджытæн фембæлдмæ ацæуыны тыххæй куыд лæгъстæ кодта, уыдæттæ. Æппынæраджиау сразы сты. Фембæлды кусджытæй бирæтæ дзырдтой, æфсады инæлар Плийы-фыртыл цъыф бакалын. Уымæн æмæ йæ Советон Æфсады рæнхъытæй рарвыста, службæйы акказ нæу, зæгъгæ. Иудзырдæй, Шапошников сфæнд кодта Иссæйæ йæ маст райсын æфсады инæлары амардæй фараст азы фæстæ. Ницы зæгъæн дзы ис, ахæм «хъæбатырдзинады» акказ у Шапошников.

— Хорз уаид, «службæйы акказ нæу» кæй тыххæй загътай, уый царды хабæрттæй ма ноджыдæр истытæ базонын. Искуы партион, науæд дисциплинарон æгъдауæй æфхæрд байгæфта Шапошников?

— Алцыдæр уыдис йæ царды. Советон адæймаджы царды нормæтæ йæм нымады дæр нæ уыдысты. 1942 азы йæ партион документ кæй фесæфта, уый тыххæй йын лæвæрд æрцыд карз æфхæрд. 1943 азы ноztыл кæй ныххæцыд, æдзух расыг кæй уыд æмæ, уæгъдибар цард кæй кодта, корпусы штабæн хорз разамынд кæй нæ лæвæрдта, уый тыххæй йæ суæгъд кодтой йæ куыстæй. Уæдæ 1948 азы Академийы куы ахуыр кодта, уæд дæр «бакуыста» партион æфхæрд. 1957 азы дæр Шапошниковæн лæвæрд æрцыд партион карз æфхæрд. 1960 азы Германы Советон æфсæдты къорды æфсады командыгæнæг куы уыдис, уæд М. К. Шапошников немыцæгтæн 500 мин маркæйыл ауæй кодта æфсæддон полигоны хай æфсæнвæндаджы къабазимæ æмæ сарæзта «сау кассæ». Æвæццæгæн, æхцаты дзæвгар хай йæ дзыппы ауагъта. Уыцы хъуыддаг равзарыны тыххæй Германмæ ацыд партийы Центрон Комитеты къамис. Инæлары архайдтытæ партийы уæнджы номы акказ кæй нæ уыдысты, уымæ гæсгæ партион æгъдауæй æрцыд æфхæрд, ист — йæ куыстæй.

— Цавæр антисоветон куыст кодта инæлар Шапошников?

— 1962 азæй фæстæмæ фыста æнæном писмотæ æмæ сæ æрвыста Тбилисы университетмæ, горæт Шахтымæ, Мæскуымæ «кусæг демократон парти»-йы номæй. Инæлар Шапошников цъыфкалæн кодта нæ цардыл, сидт Советон хицаудзинад раппарынмæ. Йæ антисоветон архайд æмбæхсгæйæ уый антисоветон листовкæтæ бафыссыны тыххæй æрхъуыды кодта мæнг ном «Неистовый Виссарион». 1962 азы округжы æфсæдты командыгæнæг Плийы-фырт фæсарæнты командировкæйы куы 'уыд, уæд, уый хæстæ æххæст кæнгæйæ, инæлар Шапошников информаци иста округжы штабы сæрмагонд хайады хицау инæлар-майор Ульяновæй æмæ «Неистовый Виссарион» куыд æнцондæр ссарæн у, уый фæдыл, ардыдта йæ рæдыд фæндагыл. Æрмæстдæр цыппар азы фæстæ рарвгом кодтой особисттæ, æнæном писмоты автор инæлар Шапошников — округжы командыгæнæджы фыццаг хæдивæг кæй у, уый.

Уæлдай мæстыдæр та уыл кæныл æмæ, цæвиттон, округжы командыгæнæг Плийы-фырты архайдтытæ фаугæйæ, инæлар Шапошников уый тыххæй никуы дардта. Фембæлды кусджытæ æппæрст, нæ йын баууæрта партионы ном фæстæмæ раттын, уымæн æмæ йын йæ хъуыддæгтæ зыдта бæлвырд.

Шапошниковы æрымысгæ хабæрттæ кæсгæйæ мæхæдæг ныфсæрмы вæййын, худинаг мæм кæсы. Мæнæ цы зæгъы, 1967 азы йын йæ фатеры джигул куы кодтой, уый фæдыл: «Хæдзары кæртмæ бацæуæны кулдуар (аркæ) разынд æхгæд, скъахтой дзы дзыхъ. Канд хæдзарыл нæ, фæлæ æнæхъæн кварталыл дæр æртыхстысты æфсæддонтæ».

Гæды ныхас! Цæмæн хъуыдис джигул кæныны тыххæй дзыхъ къахын? Цæмæн дзы хъуыд æфсæддонтæ? Террорист, науæд тæссаг паддзахадон фыдгæнæг уыдис, мыййаг?

Гуыдыртæй иу уыдис саст, зæгъы дарддæр Шапошников, æмæ ма тыххæй бахаудтам нæ фатермæ, джигул куы фесты æмæ куы ацыдысты, уæд ме 'фсин уаты гауызыл хæрдмæ схæцыд æмæ дзы федта дыууæ хуынчъы, сæ мидæг уыдис хæтæлтæ.

**— Статьяты автортæ сæ нымыхуыр кæныны разамæ хæсты ветераны Советон комитеты Ростовы секцийы, хæсты æмæ фæллойы ветераны Ростовы облæстон кæнæ горæты советты нæ уыдысты, никæмæ фембæлдысты æмæ ныхас кодтой дæм Новочеркасскы цауты тыххæй æз æцæгæй дæр цардæгас æвдисæн дæн, Новочеркасскы цауты тыххæй æз æмæ Ростовы облæстон советы президиумы уæнг Зæнджиаты Владимир, Цæгат Кавказы æфсæддон округжы кадры хайады раздæры хицау, хæсты ветеранты Советон комитеты Ростовы секцийы бюройы уæнг, отставкæйы булкъон Иван Ефимы фырт Авилкинимæ дæр, Ростовы обкомы фыццаг секретарь Басов телефонæй æрбадзырдта. Йемæ аныхасы фæстæ Плийы-фырт бардзырд радта: «Æфсæддон хæйттæ командир æцæуæнт сæ æфсæддон хæйттæм æмæ гарнизонтæм, новочерк асскæртæ та—мемæ Ростовмæ». Уый ма ноджыдæр иу хатт дзурæг у Шапошниковы æрымысæттаг ныхæсты ныхмæ округжы æфсæдты цæттæдзинады уавæрмæ æркæныны фæдыл, командыгæнæг хъахъхъæныны тыххæй æз уæд уыдтæн Кубаны. Уыцы рæстæджы ныр уым ты дзыпп. Иуæй заводы разамынд куыстадон нормæтæ фæфылдæр кодта, иннæмæй та дзидзайы æмæ дзидзайæ конд продукты аргъ фæфылдæр. Нормæтæ фæфылдæр кодтой сусæгæй, нæ сыл æрныхас кодтой профцæдисон æмæ иумæйаг æмбырдты. Афтæмæй кусæг кълас иуварсгонд æрцыд ахсджиаг социалон фарста лыг кæныны хъуыддагæй.

1962 азы 1 июны заводы кусджытæ ныууагътой сæ кусæн бынæттæ æмæ райдыдтой митингтæ аразын. Куыстуаты разамынд куы фæцарæхстаид æмæ йæ уынаффæ куы аивтаид, хъуыддаг æргомæй лæмбынæг куы бамбарын кодтаид, уæд уавæр не скарз кодтаккой кусджытæ.

Ницы мадзæлттæ сарæзтой горæты æмæ облæсты разамонджытæ дæр уыцы бон. Сæ архайд уыдис тынг сындæг. Уæдмæ кусджыты монцтæ, се 'нкъарæнтæ афтæ сырх зынг систы æмæ заводы управленийы балкъонæй раныхас кæныны бар нæ радтой обкомы фыццаг секретарь Басовæн. Хæрдмæ йыл зыгъууытт кодтой пъамидортæ, джитърнтæ æмæ суанг дуртæ дæр. Басов æмæ обкомы бюройы иннæ уæнгтæ сæхи бауоп кодтой бæстыхайы.

Заводы куыста, дзырдæй тæрхонгонд, кæнæ та ахæстонæй рагагъоммæ кæй ссæрибар кодтой, бирæ ахæмтæ. Уымæ гæсгæ фæзынд экстремистон къордтæ. Уыдон спъалытæй æмæ рельсытæй æрæхгæдтой æфсæнвæндаг. Уавæр сагъæсы бафтыдта канд облæсты нæ, фæлæ бæстæйы разамынды дæр. Уымæн æрцыдис округжы æфсæдты размæ дыууæ хæссы æвæрд. Фыццаг—партийы обкомы бюройы уæнгты заводы управленийы бæстыхайæ раирвæзын кæнын, дыккаг та — æфсæнвæндаг асыгъдæг кæнын.

Фыццаг хæс æнцонæй сæххæст кодтой, обкомы бюройы уæнгтыл скодтой кусæн даræс æмæ сæ афтæмæй арвыстой Новочеркасскмæ. Дыккаг хæс сæххæст кæнын вазыгджындæр уыдис. Æфсæдтæну фæндаг иу ран асыгъдæг кæнгæйæ, иннæ ранмæ куы фесты, уæд-иу экстремисттæ сыгъдæггонд фæндагыл ногæй ныккалдтой спъалытæ, рельсытæ. Уæддæр æфсæнвæндаг скуыста. Цауты фыццаг бон ахицæн сабыргæй.

Заводы кусджытæ бауынаффæ кодтой дыккаг бон æмбырдгæй Новочеркасскмæ ацæуын. Зындгонд куыд у, афтæмæй электровозтæ аразæн завод ис поселок Хотунокы, горæтæй дæрддзæф ран. Уымæ гæсгæ СЦКП-йы ЦК-йы разамынд СЦКП-йы ЦК-йы Президиумы уæнгтæ А. И. Микоян æмæ Ф. Р. Козлов æфсады размæ æрæвæрдтой кусджыты колоннæ Новочеркасскмæ ма бауадзыны хæс. Фæндон хаст æрцыд горæтмæ фæндагыл цæугæдон Туэловыл хид æрæхгæныны тыххæй. Хидыл æрæвæрдтой танктæ æмæ бронетраспортертæ æнæ нæмгуытæй, стæй Ростовы æфсæддон училищейы курсанттy æнæ хæцæнгарзæй.

2 июны заводы кæрты æрæмбырд горæты цæрджытæн экстремисттæй тæссаг кæй уыд, уавæр кæй скарз, уымæ гæсгæ округжы æфсæдты командыгæнæг СЦКП-йы разамындæй райста амынддзинад горæты Советы æххæсткомы æмæ партийы горкомы бæстыхай ссæрибар кæныны æмæ дзы хотыхджын хъахъхъæнджытæ æрæвæрыны фæдыл, æмæ йæ сæххæст кодтой.

— Иван Ефимы фырт, ахæм амынддзинад чи радта командыгæнæгæн?

— Ахæм амынддзинад радта СЦКП-йы ЦК-йы Президиумы уæнг А. И. Микоян. Уый радта ахæм командæ. Уый сæххæст кæныны охыл сгарæг батальон (разамынд ын лæвæрдта дивизийы командиры хæдивæг булкъон Шаргородский, ныр цæры горæт Красногорскы) расырдта æппæт экстремисты дæр бæстыхайæ æмæ йын сæвæрдта хъахъхъæнджытæ. Салдæттæ-хъахъхъæнджытæм хотыхтæ кæй ис, уый тыххæй адæмæн цалдæр хатты фехъусын кодтой. Уый фехъусгæйæ экстремисттæ хъæр кæныл райдыдтой, салдæттæм нæмгуытæ нæй, сæ хæцæнгæрзтæ сын байсут, зæгъгæ. Уыцы хъæрты фæстæ экстремисттæй чидæртæ сæхи ныццавтой хъахъхъæнджытыл. Бацайдагъ тох экстремисттимæ. Райхъуыст гæрæхтæ. Фæмард æхсæз адæймаджы, цалдæр та цæфтæ фесты. Уыдæттæ экстремистты ахсæй æрцыдысты.

Кæй зæгъын æй хъæуы, не 'шпæтæн дæр хъыг уыдис уыцы хабар, фæлæ бæрнондзинад æнкъарæйæ хъуамæ зæгъæм рæстдзинад: командиртæй, «æхсæ кæнут», зæгъгæ, ахæм командæ ничи радта.

Хулигантæ хъавыдысты паддзахадон банк байсынмæ дæр, афæлвæрдтой ахæстон байсыныл дæр, хъавыдысты фыдгæнджыты ссæрибар кæнынмæ. Фæлвæрдтой радиостанцæ байсыныл дæр. Иу амонд уыдис æмæ сын сæ хъавд рагагъоммæ базыдтой. Æппæт объекттæн дæр хъахъхъæнджытæ æрæвæрдтой æмæ экстремисты фæндтæ фæсыкъ сты.

— Партион æмæ советон органты минæвæрттæ цы мадзæлттæ сарæзтой уавæр схорз кæныны тыххæй?

— 3 июны Новочеркасскы æппæт куыстуæттæ дæр электровозтæ аразæн завод йедтæмæ куыстой иннæ бонты хуызæн. Фæлæ горæты алы рæтты дарддæр цыдис митингтæ. Уæд уæлдæр партион разамынд — СЦКП-йы ЦК-йы Президиумы уæнгтæ Микоян æмæ Козлов бауынаффæ кодтой заводы минæвæрттимæ-митингты архайджытимæ фембæлын, сæ зæгъынгтæ, домæнтæ зæгъыны фадат сын раттын. Митингты архайджытæй бирæты зæгъдæмæ фæцыд уыцы фæндон, фæлæ фембæлдмæ ацæуын нæ уæндыдысты, тарстысты æрцахсынæй.

Мæнæн инæлар Олешко йæхæдæг дзырдта, митинджы архайджытæн фембæлдмæ ацæуыны тыххæй куыд лæгъстæ кодта, уыдæттæ. Æппынæраджиау сразы сты. Фембæлды кусджытæй бирæтæ дзырдтой, æфсады инæлар Плийы-фыртыл цъыф бакалын. Уымæн æмæ йæ Советон Æфсады рæнх

ФАРСТ: Иван Ефимы фырт, дæуæн, куыд сæ архайæгæн, афтæ зындгонд сты, 1962 азы Новочеркасскы цы хабæрттæ æрцыд, уыдон. Зындгонд дын сты, æвæццæгæн, фарон центрон газеттæ «Комсомольская правда» æмæ «Литературная газета», стæй Ростовы облæсты фæскомцæдисон газет «Комсомолец»-ы Новочеркасскы уæды цауты тыххæй цы æрмæджытæ фæзынд, уыдон дæр. Цы цæстæй кæсыс уыцы мыхуыргонд æрмæджыты æвдыст хабæрттæм?

ДЗУАПП: Æз æцæгæй дæр цардæгас æвдисæн дæн Новочеркасскы уæды цаутæн. Зындгонд куыд у, афтæмæй уыдон райдыдтой 1962 азы 1 июны. Окруджы разамонджытимæ æз уæд уыдтæн Кубаны. Уыцы рæстæджы нын уым уыдис сбортæ. Уым уыдис округжы командыгæнæг æфсады инæлар Плиты Иссæ дæр. Сбортæн йæхæдæг лæвæрдта разамынд. Уыдæттæ иууылдæр мæ særдыл хорз лæууынц. Уымæ гæсгæ мæм газет «Комсомольская правда»-йы кусæг журналисттæ, Ю. Беспалов æмæ В. Коноваловы, «Литературная газета»-йы уацхæсджытæ В. Фомин æмæ Ю. Щекочихины, стæй «Комсомолец»-ы уацхæссæг О. Никитинайы фыст æрмæджытæ сæвзарын кодтой стыр маст. Новочеркасскы цауты тыххæй рæстæг ныхас sæгъыны бæсты фæфыстой æрхъуыдыгонд хабæрттæ. Уæлдæр бацамынд авторты статьятæ амад сты инæлар Шапошниковы мæнг ныхæстыл. Иæ алы ныхас дæр у æрхъуыдыгонд. М. К. Шапошников куыд sæгъы, афтæмæй сбортæн разамынд йæхæдæг лæвæрдта. Уый у æдзæсгом мæнгдзинад!

Æцæгæй та хъуыддаг уыдис афтæ: сбортæн разамынд лæвæрдта округжы æфсæдтæн командыгæнæг æфсады инæлар Плийы-фырт. Уый сын хъæуы сæ бæрæггæнæнтæ дæр 1962 азы 1 июны.

— Инæлар Шапошников афтæ кæй sæгъы, 1962 азы 20-æм майы округжы командыгæнæг ССР Цæдисы хъахъхъæнынады министрæй амынддзинад райста æфсæдты хæстон цæттæдзинады тыххæй, уый раст у?

— Уый дæр у йæхи æрхъуыды мæнг ныхас. Фыццаджыдæр, кæд ахæм амынддзинад уыдис, уæд æй инæлар Шапошников йедтæмæ округжы штабы цæуылнæ æсхæст кодта. Уый тыххæй ницы зыдта суанг округжы штабы хицау, Æфсæддон советы уæнг дæр. Ницы зыдтой округжы иннæ разамонджытæ, уыдонимæ æз дæр.

Дыккагæй та, кæд æмæ ахæм тел æцæгæй дæр уыдис, уæд округжы æфсæдты командыгæнæг амынддзинад цæуылнæ сæххæст кодта, стæй йын бар чи радтаид округжы разамонджытæн сбортæ Кубаны, Ростовæй 300 километры æддæдæр, саразынæн.

Инæлар Шапошниковы уыцы æрхъуыдыгонд хабæрттæ, æнæмæнг, арæзт сты бæлвырд нысанмæ.

— Новочеркасскы цаутæ куы райдыдтой, уæд æфсады инæлар Плийы-фырт кæм уыдис æмæ кæд базыдта уыцы цауты тыххæй?

— Нæ ныхасы райдайæны йæ загътон, 1962 азы 1-æм июны Плиты И. А. уыд Кубаны. Уыцы бон фесты сбортæ æмæ сын хыгъта сæ бæрæггæнæнтæ. Æмбисбонта сæ бæрæггæнæнтæ. Æмбисбонтæ æвваxс уыдаид, афтæ йæм Ростовы обкомы фыццаг секретарь Басов телефонæй æрбадзырдта. Йемæ аныхасы фæстæ Плийы-фырт бардзырд радта: «Æфсæддон хæйттыкомандиртæ ацæуæнт сæ æфсæддон хæйттæм æмæ гарнизонтæ æм, новочерк асскæртæ та—мемæ Ростовмæ». Уый ма ноджыдæр ну хатт дзурæр у Шапошниковы æрымысæттаг ныхæсты ныхмæ округжы æфсæдты цæттæдзинады уавæрмæ æркæныны фæдыл, командыгæнæг хъахъхъæныны министрæй кæй ницавæр тел райста, уыл.

Новочеркасскмæ бахæццæ стæм изæры æхсæз сахатыл. Уæдмæ уырдæм Мæскуыйæ схæццæ СЦКП-йы ЦК-йы Президиумы уæнг æмб. Кириленко, Плийы-фырт сæмбæлдис йемæ.

СЦКП-йы ЦК-йы Президиумы уæнгтæ А. И. Микоян æмæ Ф. Р. Козлов горæт Новочеркасскмæ схæццæ сты иннæ бон — 2-æм июны. Уыцы фактгæ дæр сты Шапошниковы æрымысæггаг хабæрттæ ныхмæ. 1962 азы 1-æм июны, дам, фембæлдтæн Микоян æмæ Козловимæ æмæ, дам, сын бамбарын кодтон, советон адæмы ныхмæ æфсадæй кæй пайда кæнæм, уымæй разы кæй нæ дæи, уый. Уыдæттæ Шапошников мысгæ æркодта. Тынг гуырысхойаг у, афтæ кæй sæгъы, уыцы бон æфсæддон городочы, уыдтæн æмæ Плийы-фыртæй амынддзинæдтæ истон, sæгъгæ, уый дæр. Уыцы ныхæстæ æрымысгæ хонынц, цауты рæстæджы уым чи уыдис, ахæм æмбæлттæ — Ростовы ракетон æфсæдты уæлдæр æфсæддон училищейы хицауы хæдивæг булкъон Ладилов, Новочеркасскы гарнизоны сæрмагонд хайады хицау булкъон Давыдов. Новочеркасскы гарнизоны танкты хайады командир булкъон Михеев. Уыдон куыд sæгъынц, афтæмæй Шапошников ницавæр командæтæ лæвæрдта уыцы бон, фæлæ уыд бирæтау иуварсæй кæсæг. Хæцæнгæрзтæ канд салдæттæ æмæ курсанттæм нæ, фæлæ афицертæм дæр нæ уыд, суанг ма булкъон Ладиловмæ дæр, уыцы цауты рæстæг уый разамынд лæвæрдта Ростовы æфсæддон училищейы курсантты подразделенитæн.

— Новочеркасскы уæды цауты тыххæй нæ фæнды дæ хъуыды бæлвырддæр базонын. Куыд цыдысты?

—Sæгъын хъæуы уый, æмæ Новочеркасскы электровозтæ аразæн заводы кусджыты куыстурæды аххосæгтæ мыхуыры раст æвдыст æрцыдысты. Æцæгæй дæр баиу сты лыууæ хабары. Дыууæ дæр, куыд фæзæгъынц, цавтой кусджыты Адæмон Республикæйы Хъæбатыр Паддзахадон кусæнтдæттæн æмæ Шапошников уыдис партийы

Фыццаджыдæр, танктæ æрвитын цæмæн хъуыдис, кæд æмæ уыдон хиды хъус лæууыдысты, дыккагæй та, кæй атакæ кæнын кодта? Уый мæнг нын ас у, хахуыр, Плийы-фырты номыл цъиф бакалыны охыл Шапошниковы æрымысæггаг.

Æз æрæджы телефонæй ныхас кодтон булкъон Михеевимæ, ныр Мæскуыйы цæры. Газетты статьяты тыххæй афтæ sæгъы: «Уый хуымæтæджы æрымысæггаг нæу, фæлæ Шапошниковы провокацион æрымысæггаг».

— Дарддæр та цаутæ куыд цыдысты?

— Горæххæстком æмæ партийы горкомы бæстыхайы цур экстремисты къорд ахицæн демонстрантæй æмæ бабырста мидæмæ. Райдыдтой рудзгуыты æвгтæ, хæдзарыдзаума дæрæн кæнын, гæххæттытæ пырх кæнын æмæ сыл чернилæ калын. Экстремисттæ тыххæй расырдтой æххæстком æмæ партийы горкомы кусджыты бæстыхайæ.

Дыккагæй та, округжы уæды командыгæнæг Советон Цæдисы дыууæ хатты Хъæбатыр, Манголы

Плийы-фырт кæм уыдис æмæ кæд базыдта уыцы цауты тыххæй?

— Нæ ныхасы райдайæны йæ загътон, 1962 азы 1-æм июны Плиты И. А. уыд Кубаны. Уыцы бон фесты сбортæ æмæ сын хыгъта сæ бæрæггæнæнтæ. Æмбисбонта сæ бæрæггæнæнтæ. Æмбисбонтæ æвваxс уыдаид, афтæ йæм Ростовы обкомы фыццаг секретарь Басов телефонæй æрбадзырдта. Йемæ аныхасы фæстæ Плийы-фырт бардзырд радта: «Æфсæддон хæйттыкомандиртæ ацæуæнт сæ æфсæддон хæйттæм æмæ гарнизонтæ æм, новочерк асскæртæ та—мемæ Ростовмæ». Уый ма ноджыдæр ну хатт дзурæр у Шапошниковы æрымысæттаг ныхæсты ныхмæ округжы æфсæдты цæттæдзинады уавæрмæ æркæныны фæдыл, командыгæнæг хъахъхъæныны министрæй кæй ницавæр тел райста, уыл.

Новочеркасскмæ бахæццæ стæм изæры æхсæз сахатыл. Уæдмæ уырдæм Мæскуыйæ схæццæ СЦКП-йы ЦК-йы Президиумы уæнг æмб. Кириленко, Плийы-фырт сæмбæлдис йемæ.

СЦКП-йы ЦК-йы Президиумы уæнгтæ А. И. Микоян æмæ Ф. Р. Козлов горæт Новочеркасскмæ схæццæ сты иннæ бон — 2-æм июны. Уыцы фактгæ дæр сты Шапошниковы æрымысæггаг хабæрттæ ныхмæ. 1962 азы 1-æм июны, дам, фембæлдтæн Микоян æмæ Козловимæ æмæ, дам, сын бамбарын кодтон, советон адæмы ныхмæ æфсадæй кæй пайда кæнæм, уымæй разы кæй нæ дæи, уый. Уыдæттæ Шапошников мысгæ æркодта. Тынг гуырысхойаг у, афтæ кæй sæгъы, уыцы бон æфсæддон городочы, уыдтæн æмæ Плийы-фыртæй амынддзинæдтæ истон, sæгъгæ, уый дæр. Уыцы ныхæстæ æрымысгæ хонынц, цауты рæстæджы уым чи уыдис, ахæм æмбæлттæ — Ростовы ракетон æфсæдты уæлдæр æфсæддон училищейы хицауы хæдивæг булкъон Ладилов, Новочеркасскы гарнизоны сæрмагонд хайады хицау булкъон Давыдов. Новочеркасскы гарнизоны танкты хайады командир булкъон Михеев. Уыдон куыд sæгъынц, афтæмæй Шапошников ницавæр командæтæ лæвæрдта уыцы бон, фæлæ уыд бирæтау иуварсæй кæсæг. Хæцæнгæрзтæ канд салдæттæ æмæ курсанттæм нæ, фæлæ афицертæм дæр нæ уыд, суанг ма булкъон Ладиловмæ дæр, уыцы цауты рæстæг уый разамынд лæвæрдта Ростовы æфсæддон училищейы курсантты подразделенитæн.

— Новочеркасскы уæды цауты тыххæй нæ фæнды дæ хъуыды бæлвырддæр базонын. Куыд цыдысты?

—Sæгъын хъæуы уый, æмæ Новочеркасскы электровозтæ аразæн заводы кусджыты куыстурæды аххосæгтæ мыхуыры раст æвдыст æрцыдысты. Æцæгæй дæр баиу сты лыууæ хабары. Дыууæ дæр, куыд фæзæгъынц, цавтой кусджыты

2 июны заводы кæрты æрæмбырд 6—7 мин адæймаджы æмæ сæ ныхсарæзтой Новочеркасскмæ. Хидмæ куы æрбаввахс сты, уæд æфсæддон хæйтты минæвæрттæ кусджытæй куырдтой, цæмæй сæ хæдзæрттæм ацæуой. Фæлæ экстремисттæ нæ байхъуыстой æмæ æрбахызтысты æнæхæцæнгарз курсантты æхсæнты. Иннæтæ дæр — сæ фæстæ. Бирæтæ балæгæрстой цæугæдоны æмæ рбахызтысты иннæ фарсмæ. Æфсадæн нæ уыд суанг физикон тыхæй архайыны бар дæр.

Хиды районы инæлар Шапошниковы уынгæ дæр ничи фæкодта. Уыдис дзы инæлар-майор Пароваткин, уымæ гæсгæ гуырысхойаг у, Шапошников инæлар Плийы-фыртæй исты амынддзинæдтæ иста, уый. Танкджын хайады командир булкъон Михеев — цæугæдон Тузловы сæрты хиды районы танкисты архайдæн разамынд дæттæг — куыд sæгъы, афтæмæй Шапошниковы уым нæ федта, амынддзинæдтæ иста Новочеркасскы гарнизоны командирæй.

Мæнмæ гæсгæ Шапошников хуымæтæджы нæ амоны инæлармайор Пароваткинмæ, куыд æвдисæнмæ, афтæ, ома, дам, мын уый бамбарын кодта æфсады инæлар Плийы-фырты амынддзинад «я высылаю в Ваше распоряжение танки, — атакуйте!»

Фыццаджыдæр, танктæ æрвитын цæмæн хъуыдис, кæд æмæ уыдон хиды хъус лæууыдысты, дыккагæй та, кæй атакæ кæнын кодта? Уый мæнг нын ас у, хахуыр, Плийы-фырты номыл цъиф бакалыны охыл Шапошниковы æрымысæггаг.

Æз æрæджы телефонæй ныхас кодтон булкъон Михеевимæ, ныр Мæскуыйы цæры. Газетты статьяты тыххæй афтæ sæгъы: «Уый хуымæтæджы æрымысæггаг нæу, фæлæ Шапошниковы провокацион æрымысæггаг».

— Дарддæр та цаутæ куыд цыдысты?

— Горæххæстком æмæ партийы горкомы бæстыхайы цур экстремисты къорд ахицæн демонстрантæй æмæ бабырста мидæмæ. Райдыдтой рудзгуыты æвгтæ, хæдзарыдзаума дæрæн кæнын, гæххæттытæ пырх кæнын æмæ сыл чернилæ калын. Экстремисттæ тыххæй расырдтой æххæстком æмæ партийы горкомы кусджыты бæстыхайæ.

Паддзахадон кусæнтдæттæн æмæ

— 3 июны Новочеркасскы æппæт куыстуæттæ дæр электровозтæ аразæн завод йедтæмæ куыстой иннæ бонты хуызæн. Фæлæ горæты алы рæтты дарддæр цыдис митингтæ. Уæд уæлдæр партион разамынд — СЦКП-йы ЦК-йы Президиумы уæнгтæ Микоян æмæ Козлов бауынаффæ кодтой заводы минæвæрттимæ-митингты архайджытимæ фембæлын, сæ sæгъынæгтæ, домæнтæ sæгъыны фадат сын раттын. Митингты архайджытæй бирæты sæрдæмæ фæцыд уыцы фæндон, фæлæ фембæлдмæ ацæуын нæ уæндыдысты, тарстысты æрцахсынæй.

Мæнæн инæлар Олешко йæхæдæг дзырдта, митинджы архайджытæн фембæлдмæ ацæуыны тыххæй куыд лæгъстæ кодта, уыдæттæ. Æппынæрæджиау сразы сты. Фембæлды кусджытæй бирæтæ дзырдтой, сæ рæдыд кæй бамбæрстой, уый тыххæй.

Уавæр фæхуыздæр, æрсабыр сты адæм. 4 июны заводы фылдæр куысджытæ уыдысты сæ куысты. Уыцы бон заводмæ æрбацыдысты Микоян æмæ Козлов. Ныхас кодтой куысджытимæ суанг сæ куысæн бынæтты дæр. Изæрæй Новочеркасскы уыдис партион активы æмбырд. Бонæй та Ф. Р. Козлов раныхас кодта гарнизоны æфсæддонты раз æмæ сын арфæ ракодта хи уылхæцыдзинад кæй равдыстой æмæ арæхстджынæй кæй архайдтой, уый тыххæй.

5 — 6 июны уыдис облæсты партион активы æмбырд. Æз уыцы æмбырды нæ уыдтæн. Новочеркасскы партион активы æмбырды уыдис дивизийы политхайады хицау булкъон Давыдов дæр. Уый мын куыд дзырдта, афтæмæй æмбырды цыдис хъуыддаджы ныхас, нæ дзы уыд нæдæр къухæмдзæгъд, нæдæр худт. Уыдон æрымысæггаг хабæрттæ сты, инæлар Шапошников æмæ газетты уацхæсджыты æрхъуыдыгонд мæнг ныхæстæ.

Облæстон партион активы æмбырды тыххæй та мын округжы штабы афицертæ дзырдтой. Уым Новочеркасскы цауты тыххæй раныхас кодта СЦКП-йы ЦК-йы Президиумы уæнг Ф. Р. Козлов. Уый æфсæддон округжы разамынды адырсыл загъта арфæйы ныхæстæ, уæлдайдæр та округжы командыгæнæг Плиты Иссæйы адрисыл, дзырдтой мын афицертæ.

— Уæлдæр цыбырæй загътай центрон æмæ Ростовы облæсты фæсивæдон газеты мыхуыргонд статьяты æмæ сæ сæйраг архайæг инæлар Шапошниковы нысаны тыххæй. Дæ ныхас куы фæбæлвырддæр кæнис.

— 1962 азы Новочеркасскы цауты тыххæй мыхуыры цы статьятæ фæзынд, уыдоныл хъуыды кæнгæйæ адæймаг йæхи афæрсы: цымæ цы фæндыдис инæлар Шапошниковы sæгъын йæ мæнг ныхæстæй æмæ цъифкалæн мысинæгтæй? Мæнмæ гæсгæ уый йæ размæ сæвæрдта дыууæ нысаны. Фыццаджыдæр, сраст кæнынмæ хъавыд йæхи, Советон Æфсады рæнхъыты службæйы рæстæг йæ царды «сау тæппытæ».

Дыккагæй та, округжы уæды командыгæнæг Советон Цæдисы дыууæ хатты Хъæбатыр, Манголы Адæмон Республикæйы Хъæбатыр мæ Шапошников уыдис партийы

Ростовы æфсæддон училищейы курсантты æнæ хæцæнгарзæй. Ныхас кодтой æмæ æрбацыдысты æмæ сæ ныхсарæзтой Новочеркасскмæ. Хидмæ куы æрбаввахс сты, уæд æфсæддон хæйтты минæвæрттæ кусджытæй куырдтой, цæмæй сæ хæдзæрттæм ацæуой. Фæлæ экстремисттæ нæ байхъуыстой æмæ æрбахызтысты æнæхæцæнгарз курсантты æхсæнты. Иннæтæ дæр — сæ фæстæ. Бирæтæ балæгæрстой цæугæдоны æмæ рбахызтысты иннæ фарсмæ. Æфсадæн нæ уыд суанг физикон тыхæй архайыны бар дæр.

Хиды районы инæлар Шапошниковы уынгæ дæр ничи фæкодта. Уыдис дзы инæлар-майор Пароваткин, уымæ гæсгæ гуырысхойаг у, Шапошников инæлар Плийы-фыртæй исты амынддзинæдтæ иста, уый. Танкджын хайады командир булкъон Михеев — цæугæдон Тузловы сæрты хиды районы танкисты архайдæн разамынд дæттæг — куыд sæгъы, афтæмæй Шапошниковы уым нæ федта, амынддзинæдтæ иста Новочеркасскы гарнизоны командирæй.

Мæнмæ гæсгæ Шапошников хуымæтæджы нæ амоны инæлармайор Пароваткинмæ, куыд æвдисæнмæ, афтæ, ома, дам, мын уый бамбарын кодта æфсады инæлар Плийы-фырты амынддзинад «я высылаю в Ваше распоряжение танки, — атакуйте!»

Фыццаджыдæр, танктæ æрвитын цæмæн хъуыдис, кæд æмæ уыдон хиды хъус лæууыдысты, дыккагæй та, кæй атакæ кæнын кодта? Уый мæнг нын ас у, хахуыр, Плийы-фырты номыл цъиф бакалыны охыл Шапошниковы æрымысæггаг.

Æз æрæджы телефонæй ныхас кодтон булкъон Михеевимæ, ныр Мæскуыйы цæры. Газетты статьяты тыххæй афтæ sæгъы: «Уый хуымæтæджы æрымысæггаг нæу, фæлæ Шапошниковы провокацион æрымысæггаг».

— Дарддæр та цаутæ куыд цыдысты?

— Горæххæстком æмæ партийы горкомы бæстыхайы цур экстремисты къорд ахицæн демонстрантæй æмæ бабырста мидæмæ. Райдыдтой рудзгуыты æвгтæ, хæдзарыдзаума дæрæн кæнын, гæххæттытæ пырх кæнын æмæ сыл чернилæ калын. Экстремисттæ тыххæй расырдтой æххæстком æмæ партийы горкомы кусджыты бæстыхайæ.

Паддзахадон кусæнтдæттæн æмæ

— Нæ ныхасы райдайæны йæ загътон, 1962 азы 1-æм июны Плиты И. А. уыд Кубаны. Уыцы бон фесты сбортæ æмæ сын хыгъта сæ бæрæггæнæнтæ. Æмбисбонта сæ бæрæггæнæнтæ. Æмбисбонтæ æвваxс уыдаид, афтæ йæм Ростовы обкомы фыццаг секретарь Басов телефонæй æрбадзырдта. Йемæ аныхасы фæстæ Плийы-фырт бардзырд радта: «Æфсæддон хæйттыкомандиртæ ацæуæнт сæ æфсæддон хæйттæм æмæ гарнизонтæ æм, новочерк асскæртæ та—мемæ Ростовмæ». Уый ма ноджыдæр ну хатт дзурæр у Шапошниковы æрымысæттаг ныхæсты ныхмæ округжы æфсæдты цæттæдзинады уавæрмæ æркæныны фæдыл, командыгæнæг хъахъхъæныны министрæй кæй ницавæр тел райста, уыл.

Новочеркасскмæ бахæццæ стæм изæры æхсæз сахатыл. Уæдмæ уырдæм Мæскуыйæ схæццæ СЦКП-йы ЦК-йы Президиумы уæнг æмб. Кириленко, Плийы-фырт сæмбæлдис йемæ.

СЦКП-йы ЦК-йы Президиумы уæнгтæ А. И. Микоян æмæ Ф. Р. Козлов горæт Новочеркасскмæ схæццæ сты иннæ бон — 2-æм июны. Уыцы фактгæ дæр сты Шапошниковы æрымысæггаг хабæрттæ ныхмæ. 1962 азы 1-æм июны, дам, фембæлдтæн Микоян æмæ Козловимæ æмæ, дам, сын бамбарын кодтон, советон адæмы ныхмæ æфсадæй кæй пайда кæнæм, уымæй разы кæй нæ дæи, уый. Уыдæттæ Шапошников мысгæ æркодта. Тынг гуырысхойаг у, афтæ кæй sæгъы, уыцы бон æфсæддон городочы, уыдтæн æмæ Плийы-фыртæй амынддзинæдтæ истон, sæгъгæ, уый дæр. Уыцы ныхæстæ æрымысгæ хонынц, цауты рæстæджы уым чи уыдис, ахæм æмбæлттæ — Ростовы ракетон æфсæдты уæлдæр æфсæддон училищейы хицауы хæдивæг булкъон Ладилов, Новочеркасскы гарнизоны сæрмагонд хайады хицау булкъон Давыдов. Новочеркасскы гарнизоны танкты хайады командир булкъон Михеев. Уыдон куыд sæгъынц, афтæмæй Шапошников ницавæр командæтæ лæвæрдта уыцы бон, фæлæ уыд бирæтау иуварсæй кæсæг. Хæцæнгæрзтæ канд салдæттæ æмæ курсанттæм нæ, фæлæ афицертæм дæр нæ уыд, суанг ма булкъон Ладиловмæ дæр, уыцы цауты рæстæг уый разамынд лæвæрдта Ростовы æфсæддон училищейы курсантты подразделенитæн.

— Новочеркасскы уæды цауты тыххæй нæ фæнды дæ хъуыды бæлвырддæр базонын. Куыд цыдысты?

—Sæгъын хъæуы уый, æмæ Новочеркасскы электровозтæ аразæн заводы кусджыты куыстурæды аххосæгтæ мыхуыры раст æвдыст æрцыдысты. Æцæгæй дæр баиу сты лыууæ хабары. Дыууæ дæр, куыд фæзæгъынц, цавтой кусджыты**

— 3 июны Новочеркасскы æппæт куыстуæттæ дæр электровозтæ аразæн завод йедтæмæ куыстой иннæ бонты хуызæн. Фæлæ горæты алы рæтты дарддæр цыдис митингтæ. Уæд уæлдæр партион разамынд — СЦКП-йы ЦК-йы Президиумы уæнгтæ Микоян æмæ Козлов бауынаффæ кодтой заводы минæвæрттимæ-митингты архайджытимæ фембæлын, сæ sæгъынæгтæ, домæнтæ sæгъыны фадат сын раттын. Митингты архайджытæй бирæты sæрдæмæ фæцыд уыцы фæндон, фæлæ фембæлдмæ ацæуын нæ уæндыдысты, тарстысты æрцахсынæй.

Мæнæн инæлар Олешко йæхæдæг дзырдта, митинджы архайджытæн фембæлдмæ ацæуыны тыххæй куыд лæгъстæ кодта, уыдæттæ. Æппынæрæджиау сразы сты. Фембæлды кусджытæй бирæтæ дзырдтой, сæ рæдыд кæй бамбæрстой, уый тыххæй.

Уавæр фæхуыздæр, æрсабыр сты адæм. 4 июны заводы фылдæр куысджытæ уыдысты сæ куысты. Уыцы бон заводмæ æрбацыдысты Микоян æмæ Козлов. Ныхас кодтой куысджытимæ суанг сæ куысæн бынæтты дæр. Изæрæй Новочеркасскы уыдис партион активы æмбырд. Бонæй та Ф. Р. Козлов раныхас кодта гарнизоны æфсæддонты раз æмæ сын арфæ ракодта хи уылхæцыдзинад кæй равдыстой æмæ арæхстджынæй кæй архайдтой, уый тыххæй.

5 — 6 июны уыдис облæсты партион активы æмбырд. Æз уыцы æмбырды нæ уыдтæн. Новочеркасскы партион активы æмбырды уыдис дивизийы политхайады хицау булкъон Давыдов дæр. Уый мын куыд дзырдта, афтæмæй æмбырды цыдис хъуыддаджы ныхас, нæ дзы уыд нæдæр къухæмдзæгъд, нæдæр худт. Уыдон æрымысæггаг хабæрттæ сты, инæлар Шапошников æмæ газетты уацхæсджыты æрхъуыдыгонд мæнг ныхæстæ.

Облæстон партион активы æмбырды тыххæй та мын округжы штабы афицертæ дзырдтой. Уым Новочеркасскы цауты тыххæй раныхас кодта СЦКП-йы ЦК-йы Президиумы уæнг Ф. Р. Козлов. Уый æфсæддон округжы разамынды адырсыл загъта арфæйы ныхæстæ, уæлдайдæр та округжы командыгæнæг Плиты Иссæйы адрисыл, дзырдтой мын афицертæ.

— Уæлдæр цыбырæй загътай центрон æмæ Ростовы облæсты фæсивæдон газеты мыхуыргонд статьяты æмæ сæ сæйраг архайæг инæлар Шапошниковы нысаны тыххæй. Дæ ныхас куы фæбæлвырддæр кæнис.

— 1962 азы Новочеркасскы цауты тыххæй мыхуыры цы статьятæ фæзынд, уыдоныл хъуыды кæнгæйæ адæймаг йæхи афæрсы: цымæ цы фæндыдис инæлар Шапошниковы sæгъын йæ мæнг ныхæстæй æмæ цъифкалæн мысинæгтæй? Мæнмæ гæсгæ уый йæ размæ сæвæрдта дыууæ нысаны. Фыццаджыдæр, сраст кæнынмæ хъавыд йæхи, Советон Æфсады рæнхъыты службæйы рæстæг йæ царды «сау тæппытæ».

Дыккагæй та, округжы уæды командыгæнæг Советон Цæдисы дыууæ хатты Хъæбатыр, Манголы Адæмон Республикæйы Хъæбатыр мæ Шапошников уыдис партийы

Æнæцымыдисон нæу ахæм факт дæр. Зындгонд куыд у, афтæмæй Политбюройы уæнг М. С. Соломенцев пенсийы рацæуыны размæ уыдис СЦКП-йы ЦК-йы Партион контролы комитеты сæрдар, хорз зыдта инæлар-лейтенант Шапошниковы. Зонгæ та йæ Ростовæй кодта, 1964 — 1966 азты Соломенцев уым куыста партийы обкомы фыццаг секретарæй. Кæй sæгъын æй хъæуы, зыдта йын йæ антисоветон архайды хабæрттæ дæр. Æмæ цалынмæ Соломенцев куыста, уæдмæ Шапошников уыдис партийы

Ростовы æфсæддон училищейы курсантты æнæ хæцæнгарзæй. Ныхас кодтой æмæ æрбацыдысты æмæ сæ ныхсарæзтой Новочеркасскмæ. Хидмæ куы æрбаввахс сты, уæд æфсæддон хæйтты минæвæрттæ кусджытæй куырдтой, цæмæй сæ хæдзæрттæм ацæуой. Фæлæ экстремисттæ нæ байхъуыстой æмæ æрбахызтысты æнæхæцæнгарз курсантты æхсæнты. Иннæтæ дæр — сæ фæстæ. Бирæтæ балæгæрстой цæугæдоны æмæ рбахызтысты иннæ фарсмæ. Æфсадæн нæ уыд суанг физикон тыхæй архайыны бар дæр.

Хиды районы инæлар Шапошниковы уынгæ дæр ничи фæкодта. Уыдис дзы инæлар-майор Пароваткин, уымæ гæсгæ гуырысхойаг у, Шапошников инæлар Плийы-фыртæй исты амынддзинæдтæ иста, уый. Танкджын хайады командир булкъон Михеев — цæугæдон Тузловы сæрты хиды районы танкисты архайдæн разамынд дæттæг — куыд sæгъы, афтæмæй Шапошниковы уым нæ федта, амынддзинæдтæ иста Новочеркасскы гарнизоны командирæй.

Мæнмæ гæсгæ Шапошников хуымæтæджы нæ амоны инæлармайор Пароваткинмæ, куыд æвдисæнмæ, афтæ, ома, дам, мын уый бамбарын кодта æфсады инæлар Плийы-фырты амынддзинад «я высылаю в Ваше распоряжение танки, — атакуйте!»

Фыццаджыдæр, танктæ æрвитын цæмæн хъуыдис, кæд æмæ уыдон хиды хъус лæууыдысты, дыккагæй та, кæй атакæ кæнын кодта? Уый мæнг нын ас у, хахуыр, Плийы-фырты номыл цъиф бакалыны охыл Шапошниковы æрымысæггаг.

Æз æрæджы телефонæй ныхас кодтон булкъон Михеевимæ, ныр Мæскуыйы цæры. Газетты статьяты тыххæй афтæ sæгъы: «Уый хуымæтæджы æрымысæггаг нæу, фæлæ Шапошниковы провокацион æрымысæггаг».

— Дарддæр та цаутæ куыд цыдысты?

— Горæххæстком æмæ партийы горкомы бæстыхайы цур экстремисты къорд ахицæн демонстрантæй æмæ бабырста мидæмæ. Райдыдтой рудзгуыты æвгтæ, хæдзарыдзаума дæрæн кæнын, гæххæттытæ пырх кæнын æмæ сыл чернилæ калын. Экстремисттæ тыххæй расырдтой æххæстком æмæ партийы горкомы кусджыты бæстыхайæ.

Паддзахадон кусæнтдæттæн æмæ

Æнæцымыдисон нæу ахæм факт дæр. Зындгонд куыд у, афтæмæй Политбюройы уæнг М. С. Соломенцев пенсийы рацæуыны размæ уыдис СЦКП-йы ЦК-йы Партион контролы комитеты сæрдар, хорз зыдта инæлар-лейтенант Шапошниковы. Зонгæ та йæ Ростовæй кодта, 1964 — 1966 азты Соломенцев уым куыста партийы обкомы фыццаг секретарæй. Кæй sæгъын æй хъæуы, зыдта йын йæ антисоветон архайды хабæрттæ дæр. Æмæ цалынмæ Соломенцев куыста, уæдмæ Шапошников уыдис партийы

Мах нæ фæндон загътам, Новочеркасскы æхсайæм азты цаутæ равзарыны тыххæй ССР Цæдисы Сæйраг Советы къамис арæзт куыд «рцæуа, уæд ын æрдиагæй кæй баххуыс кæндзыстæм, уый фæдыл.

Мах æгæрон бузныг стæм Андреимæ рæзгæ фæлтæры чи хъомыл иæны æмæ сæ ахуыры бæрзæндтæм чи хонын, уыцы фæлмæнзардæ ахуыргæндыхтæй дæр. Нæ тыхст, нæ катай æмæ ныр нæ рис æнкъарæгæйæ, уыдон нудадзыг архайдтой цæмæй нæ сабитæ ма иæйой æнкъард, уой хъæлдзæг, цæмæй рæстæгмæ ферох кодтаиккой гуырдзиаг гæрзифтонг фыдгæнджыты æгъатыр æмæ тæссаг сурæттæ.

Мах стыр райгондæй æрыздæхтыстæм фæстæмæ Хуссар Ирыстонмæ. Æдзухдæр не 'ппæлды сæр у нæ цæгатаг æфсымæрты æвæджиауы særдæхæлардзинад, сæ уазæгуарзон ахаст. Æмæ уый афтæ кæй у, уымæн æвдисæн уыдыстæм нæхæдæг. Æмæ уымæ гæсгæ стыр бузныг зæгъæм Андрейæн æмæ йемæ чи кусы, уыцы ахуыргæнджытæн. Бирæ азты æнæниз æмæ særдæхъæлдзæгæй фæкусæнт.

БАГАТЫ Екатеринæ,

г. Цхинвал.

ЦАЛ ИРОНЫ ИС ПАРТИЙЫ РÆНХЪЫТЫ

Мыхуыры рацыд журнал «Известия ЦК КПСС»-ы цыппæрæм номыр. Журналы сты ацы азы фыццаг январы СЦКП-йы тыххæй партион арæзтады æмæ кадртимæ кусты хайад цы бæрæггæнæнтæ бацæттæ кодта, уыдон. Ам æрмæг ис партийы национ сконды тыххæй дæр. Абон СЦКП-йы рæнхъыты сты 216 нацийы минæвæрттæ, уыдонимæ ис 44 мин 505 ироны.

СИДТОН ÆСИВÆДМÆ ФЫЛДÆР ÆРГОМ

ССР Цæдисы ДОСААФ-ы Центрон Комитет æркаст техникон æмæ æфсæддон спорты хуызтæй ацы азы Æппæтуæрæсеон ерысты пъланмæ. Уым сæйраг æргом 'здæхт æрцыд сидты агъоммæйы æмæ сидтон фæсивæды Советон Æфсады рæнхъытæм бацæттæ æмæ фæсивæдæн æфсæддон спорты хуызтæ бауарзын кæнынмæ.

ДОСААФ-ы Æппæтуæрæсеон ерыстæ арæзт цæуддзысты Уæрæсейы алы регионты, уыдонимæ Цæгат Ирыстоны сæйраг горæт Владикавказы. Ам майы уыдæнис УСФСР-йы æвзонг спортсменты ерыстæ æфсæддон спорты хуызтæй. Июлы та ДОСААФ-ы зоналон чемпионат УСФСР-йы адæмты дæсæм спартакиадæйы хыгъдмæ цæуддзæнис топпæй æхсынæй.

БИРÆ НЫН ЦÆР, НÆ ГОРÆТ

НÆ УДВАРНЫ ХÆЗНАТÆ

БАХЪАХЪХЪÆНÆМ ХЕТÆДЖЫ КЪОХ

Æрæджы Хъæдгæроны цæрджытæ æрæмбырд сты сæ радон сходмæ. Ныхас цыдис бирæ фарстатыл, хаст æрцыд къорд уынаффæйы.

Хъæдгæройнæгтæ зæрдиагæй ныхас кодтой Хетæджы къохы тыххæй дæр.

Бирæты цæсты ницыуал сты æгъдау, æфсарм, цæссом, æууæнк, цæстуарзондзинад, тæригъæд æмæ ниннæ хорз миниуджытæ. Ахæм лæг та ирон адæммæ кадджын никуы уыд.

Æнæмæнгæй, æнцон нæ уыд нæ æнахуыргонд фыдæлтæн уæды царды уавæрты уæлдæр цы хорз миниуджытæ ранымадтам, уыдон æппæт адæмы сæры ныффидар кæнын. Ам хъуыдис æнцой кæныны егъау тыхыл. Ахæм тых ирон адæмы фыдæлтæ ссардтой, цы бирæ дзуапптæ сфæлдыстой, уыдоны руаджы. Ацы дзуапптæ руаджы адæммæ æвзæрдис ныфс, тых, æфсарм, ахъаз сыл кодтой сыгъдæг удæй раст цæрынæн, нæ лæвæрдтой бар æнаккаг митæн.

Бирæ сты Ирыстоны уыцы дзуапптæ æмæ кувæндæттæ: Хетæг, Реком, Дзывгъис, Мыкалгабыр, Гуццаты кувæндон... Ацы кувæндæтты нæ фыдæлтæ хъахъхъæдтой цæсты гагуыйау. Уымæн æмæ сын хорз зыдтой сæ ахадындзинад адæмы æвзæрды.

Æрæджы Хъæдгæроны цæрджытæ æрæмбырд сты сæ радон сходмæ. Ныхас цыдис бирæ фарстатыл, хаст æрцыд къорд уынаффæйы.

Хъæдгæройнæгтæ зæрдиагæй ныхас кодтой Хетæджы къохы тыххæй дæр.

Бирæты цæсты ницыуал сты æгъдау, æфсарм, цæссом, æууæнк, цæстуарзондзинад, тæригъæд æмæ ниннæ хорз миниуджытæ. Ахæм лæг та ирон адæммæ кадджын никуы уыд.

Æнæмæнгæй, æнцон нæ уыд нæ æнахуыргонд фыдæлтæн уæды царды уавæрты уæлдæр цы хорз миниуджытæ ранымадтам, уыдон æппæт адæмы сæры ныффидар кæнын. Ам хъуыдис æнцой кæныны егъау тыхыл. Ахæм тых ирон адæмы фыдæлтæ ссардтой, цы бирæ дзуапптæ сфæлдыстой, уыдоны руаджы. Ацы дзуапптæ руаджы адæммæ æвзæрдис ныфс, тых, æфсарм, ахъаз сыл кодтой сыгъдæг удæй раст цæрынæн, нæ лæвæрдтой бар æнаккаг митæн.

Бирæ сты Ирыстоны уыцы дзуапптæ æмæ кувæндæттæ: Хетæг, Реком, Дзывгъис, Мыкалгабыр, Гуццаты кувæндон... Ацы кувæндæтты нæ фыдæлтæ хъахъхъæдтой цæсты гагуыйау. Уымæн æмæ сын хорз зыдтой сæ ахадындзинад адæмы æвзæрды.

сыфтæры онг. Къохмæ мидæмæ нæ уыдис цæуæн бæхыл, уæрдоныл. Нæ дзы уыд уадзæн, мидæмæ кæй хастой адæм, уыдонæй ницæмæн. Нæ уыд бæлæстæ сæттыны, кæрдæг æмæ лыстæг зайæгойтæ æнæхъуаджы ссæндыны бар.

Фыдæлты заман къохмæ адæм дыллон цыд кодтой йæ боны æмæ Джеоргуыбайы. Æндæр бонты ма цыдысты иугай бæлццæттæ æмæ рыпчынтæ. Гъе уымæн нæ цыдис æгæр уæз, уымæн не 'йæфта æгæр æфхæрд Хетæджы къох! Гъе, уымæн æрхæццæ афтæ диссаджы рæсугъдæй абонмæ.

Зындгонд куыд у, афтæмæй Къоста йæхи нымадта Хетæджы байзæттагыл. Уымæй хаста бæрзонд йæ сæр. Нæ æнæмæлтæ уацмысты иронау дæр æмæ уырыссагау дæр ну æмæ дыууæ хатты нæ кæны поэт Хетæджы кой. Æмæ Къостайы номæн аргъ кæнгæйæ хъуамæ алы ирон дæр хъахъхъæна æмæ кад кæна Хетæджы къохæн!

Æмæ, уæдæ, цы уавæры ис абон, фыдæй-фыртмæ кæмæн кувæм, зын заманы нæ ныфс, не скаст чи у, æмæ хъæлæсы дзагæй кæмæ ныхъхъæр кæнæм æхъуысмæ, æфсармыл, æгъдауыл æмæ нæ æууæнкыл чи ахуыр кæны, нæ сæртæ не 'ппæт дæр бæрзонд кæмæй хæссæм, уыцы Хетæджы къох?

нал вæййы ам гæххæтты гæбæзтæй, алы æндæр быронæй.

Фæстаг рæстæджы ам фæзынд ноджыдæр ма ну «ногдзинад». Уый у тыпг тæссаг æнæхъæн къохæн. Иуæйнутæ бавдæлынц æмæ судзгæ сойын цырæгътæ бафидар кæныны æнусон бæлæстæм, цалдæр бæласы уал къохы ацы «ногдзинадæй» басыгъд. Стыр тас у, къох æнæхъæнæй куы басудза, уымæй. Чи ратдзæн уæд дзуапп ахæм стыр фыдракæнддзинæдтæн?

Цыбыр ныхасæй, махæн нæхицæй абон чидæртæ систы барæй кæнæ æнæбары Хетæджы къохæн йæ сафджытæ, йе знæгтæ.

Куыд хорз уанд, Ирыстоны дзыллæтæ Цæгаты дæр æмæ Хуссары дæр куы æртæрхон кæнинкой Хетæджы къохы хъысмæтыл. Цæстуынгæйæ нæ Ирыстоны стыр хæзна, Хетæг, нæхи аххосæй цæуы зауатмæ. Æмæ абон æвæстиатæй хъæугæ мадзæлттæ конд куы нæ æрцæуа йæ бахъахъхъæнынæн, уæд ацы къох Æрджыпарæджы Дзылаты мæсыджы хал ахæрдзæнис. Мах та не 'ппæт дæр æлгъыстагæн баззайдзыстæм нæ фæстагæттæн. Ма æрхæссæм уый нæ сæрмæ! Нæ фыдæлтæ, Хетæджы къох куыд бахъахъхъæдтой, афтæ йæ бахъахъхъæнæм нæ фидæны фæдæ.

НÆМГУЫТÆ

Мæгуыр лæг рæсугъд ус ракуырдта æмæ хъæздыг йемæ схæлар ис.

* * *

Бæрзонд бынатæй кæсгæйæ адæймæгтæ гыццылтæ зынынц.

* * *

Æвзагæй æххæст æлхæнгæ асламæй кæны, уæй — зынаргъыл.

* * *

Тæрхъус бирæгъæй фæтарсти æмæ арсмæ йæхи баппæрста.

* * *

Фермæгæс рувас-рувас кодта æмæ кæрчыты хордта.

* * *

Хуым кæныны æмæ тауын чи зоны, уый йын йæ æркæрдынмæ дæр сарæхсдзæн.

* * *

Карды рæхуыст сдзæбæх вæййы, æвзагæй рæхуыст — нæ.

САНАХЪОТЫ Гиуæргиа.

ДЗЫРДБЫД

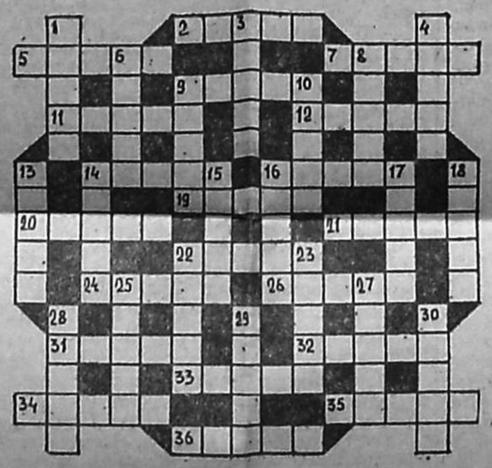

АФТÆ ЦÆМÆН ДЗУРÆМ

УÆЗДАНДЗИНАД

Ирон адæмы царды уæздандзинад бæрзонд æвæрд уыд. Уæздандзинады миниуджытæй æххæст чи уыди, уый хуыдтой æмæ нырдæр хонынц уæздан адæймаг. Дзырд уæздандзинад бирæ ахады не 'взаджы, цыбыртæй йæ нæй раргом кæнæн, æмæ йыл бæлвырддæр æрдзурын хъæуы.

Уæздандзинад уыд ирон адæймагæн йæ фыццаг миниуæг. Ома, адæймагмæ хъуамæ фыццаджыдæр уа æфсарм. Æфсарм цы домы, уый хъуамæ зонат, фæлæ йæ уæддæр ноджыдæр бамбараем. Къæрныхдзинад, искæйы сайын, гæды митæ кæнын, æнæуаг ныхæстæ æмæ æндæр æвзæр митæ ирон лæг йæ сæрмæ нæ хаста — æфсарм æм уыди.

Хистæрты раз кæстæр нозджынæй нсты къæйных митæ 'мæ ныхæстæ кæна, уымæн гæнæн нæ уыд.

Уæздандзинад æвдисæг у мæнæ ахæм æгъдау дæр: хъæуы уынгты-ну æцæгæлон адæймаг, кæнæ къорд адæймаджы куы фæцæйцыди, уæд-ну лæппутæ æмæ чызджытæ фæхабар кодтой хæдзары хистæртæн. Хæдзары хистæр-ну бабар кодта лæппу-лæгтæй искæмæн, уыцы фæндаггонты мидæмæ ракæс, зæгъгæ. Кæд бæлцон ирон æвзаг нæ зыдта, уæддæр ын-ну бамбарын кодта лæппу хистæртæ йын еблуагъæ зæгъынц, зæгъгæ. Бакодтой-ну уазæджы кæртмæ. Кæд бæхыл уыд, уæд-ну лæппутæ бæхмæ базылдысты, чызджытæ тау уазæгæн йæхи цæхсын кодтой, стæй-ну ын изæры йæ дзаумæтты ныссыгъдæг кодтой, æхсын цы дзауматæ хъуыд, уыдон-ну ныхсадтой, æмæ-ну райсомæй уазæджы раз нтувæрдæй лæууыдысты.

Ирон адæммæ уазæг «хуыцауы уазæг» хуыдтой, æмæ йæ буц кодтой, сæ къухы цы уыдис, уымæй, Нæ фыдæлтæ цæттæ хæринаг уæй никæмæн кодтой, уый сæм стыр худинаг уыд. Ома, мæгуыр, æххормаг адæймагæн дæ цæхх æмæ кæрдзын куыд уæй кæныс, зæгъгæ. Уый дæр уыд уæздандзинад бæрæггæнæг.

Кæстæр хистæры фарсмæ ну фыныдзы уæлхъус никуы 'рбадтаид. Уый æнæфенд ми уыди. Кæстæртæ, ома, лæппутæ, хъуамæ хистæртæн уыдаиккой лæггадгæнджытæ. Лæппутæ куывдты, чындзæхсæвты 'мæ æндæр фынгты 'вæрдтыты бадгæ никуы кодтой, нуазгæ та æппындæр ницы кодтой. Лæппуты исчи нозджынæй ома «къуымæлдзæфæй» фена, уымæй æгаддæр ницы уыд. Уæдæ загъд-замана, хъæрæй даурын, æнæуаг ныхæстæ кæнын кæмфæнды дæр йæ сæрмæ ничи хаста худинаг, уыдысты ахæм æмæ иртæста ирон царды æууæлтæ. Диссаг æм фæкаст ирон рагон æгъдау: хъæуы уынгты æрыгон сылгоймаг гогоны 'рцæйхаста суадонæй дон. Лæгтæ бадтысты ныхасы. Сылгоймаг ныхасмæ куы 'рхæццæ, уæд лæгтæ иууылдæр систадысты, æмæ цалынмæ анвгъуыдта, уæдмæ сæ иу дæр не сбадт. Ахæм кад кодтой нæлгоймæгтæ сылгоймагæн.

Зæгъын ма хъæуы иу рагон хорз æгъдауы тыххæй. Ирон адæммæ мæгуыргур никуы уыд. Кæд-ну мыггагæй исчи цардæй фæхъуаг, кæдиу зæронд адæймагыл фæхæцæг нал уыд хæдзары, уæддæр мæгуыргур нæ бацыдаид, стæй йæ йæ мыггагæй кæд иу лæг баззад, уæддæр-иу фæкæсын хъуаг чи уыди, уый йæхимæ 'рбакодтаид. Уымæн æмæ йæ сæрмæ ничи хаста хъуаг адæймаджы иуварс акæныи. Алчи дæр тарст адæмы уайдзæфæй.

Ныртæккæ араех ис фенæн нæ сæйрагдæр горæты ахæм нывтæ, æрыгон лæппутæ 'мæ чыздæыгтæ трамвайты, автобусты, троллейбусты къордтæй-къордтæй бадынц æмæ хъæрæй чыр-чыр кæнынц, æнаккаг ныхæстæ кæнынц, лæппутæй иуæй-нутæ вæййынц нозджын. Сæ уæлхъус ауыгъды хуызæн фæлæууынц ас лæгтæ 'мæ устытæ. Хъуыды дæр сæ нæ кæнынц кæстæртæ, афтæмæй сæхæдæг æрæджы ссыдысты хъæутæй. Ахæм лæппутæ 'мæ чыздæытæ афтæ 'нхъæл вæййынц, æмæ ирон æгъдау горæты нæ хъæуы, зæгъгæ. Уый æнæфенддзинад у, æгъдау алы ран дæр æгъдау у æмæ йæ æххæст кæныи хъæуы.

Ивгъуыд заманты дзырд уæзданæн уыд социалон миниус дæр. Ома, иуæй-ну мыггагæттæ сæхи уæлдæр кодтой къаддæр мыггагæтæй, кæнæ мæгуырдæр чи 'йæфта, уыдонæй. Къоста дæр уымæ гæсгæ бауайдзæф кодта ирон хъалтæн: мыггагæй мæ ма фæрс — уæздан лæг нæ дæн. Кæсгæмæ уыди уæздæттæ, ома, кънæгтæ. Ирон тыхджын мыггагæттæ дæр уыдон фæзмыдтой æмæ сæхи уæздæттыл уымæн банымадтой. Фæлæ Кънæгтæ нæ уыдысты, уыдысты хъæздыг лæгтæ, зæххытæ сæм уыд æмæ...

Дзырд «уæздан» бирæ адæмтæм ис чысыл фонетикон ивддзинæдтимæ: хъуымыхъ, ногъай, хъæрæсе, балхъар æй дзурынц «езден» кæнæ «ездон». Профессор Абайты Васойы хъуыдымæ гæсгæ уыцы тюркаг адæмтæ дзырд «еден» райстой алантæй. Афтæ уымæн хъуыды кæны, æмæ ацы дзырд ис ниннæ ирайнаг æвзæрты дæр. хъуысы сæм «уазда», «уаздана», авестæйы та — «ваздагъ,» амыдта «фидар», «фидана», «фидæн» — «зонын», «зонгæ», «зонадон». Ирон æвзаджы æгъдауы тыххæй æмбарынтæ ис Дзасохты Сергейы, Цæгаты Ахсары, Гуыриаты Хъазыбеджы, Гуыриаты Сергейы

Æнæмæнгæй, æнцон нæ уыд нæ æнахуыргонд фыдæлтæн уæды царды уавæрты уæлдæр цы хорз миниуджытæ ранымадтам, уыдон æппæт адæмы сæры ныффидар кæнын. Ам хъуыдис æнцой кæнын егъау тыхыл. Ахæм тых ирон адæмы фыдæлтæ ссардтой, цы бирæ дзуæрттæ сфæлдыстой, уыдоны руаджы. Ацы дзуæрттæ руаджы адæммæ æвзæрдис ныфс, тых, æфсарм, ахъаз сыл кодтой сыгъдæг удæй раст цæрынæн, нæ æнæмæрдтой бар æнаккаг митæн.

Бирæ сты Ирыстоны уыцы дзуæрттæ æмæ кувæндæттæ: Хетæг, Реком, Дзывгъис, Мыкалгабыр, Гуццаты кувæндон... Ацы кувæндæтты нæ фыдæлтæ хъахъхъæдтой цæсты гагуыйау. Уымæн æмæ сын хорз зыдтой сæ ахадындзинад адæмы царды.

Ранымад дзуæрттæ нæ, фæлæ ма иннæтæ дæр мах заман систы æрдзы, историйы æмæ культурæйы цыртдзæвæнтæ дæр. Нæ фыдæлты аудыны фæрцы уыдон мах фæлтæрмæ æрхæццæ сты аивæй, æнæхъыгдардæй.

Иры зæххыл цыдæриддæр ахæм дзуæрттæ-цыртдзæвæнтæ нс, уыдонæй адæмы цæсты уæлдай кадджын, ахъаззагдæр у Хетæджы къох. Мах куы фæзæгъæм «Хетæг», уæд нæ хъуыдыйы февзæры ирон адæймаджы сурæт. Ирыстоны, æвæццæгæн, нунæр ирон адæймаг дæр нæй, балцы цæугайæ йæхи Хетæгыл чи нæ бафæдзæхсы. Хетæгыл йæхи бафæдзæхсгæйæ кæцы рынчынæн не срог вæйнынц йæ уæнгтæ, кæй нæ бацæуы ныфс, чи нæ бадары йæ зæрдæ хуыздæр сомбоныл!

Хетæгæй басомы кæнгæйæ кæцы ирон асайдтаид йæ ныхас?

Фыдæй-фыртмæ Хетæг, куыд дзуар, уыдис ирон адæмæн сæ ныфсдæттæг, сæ зæрдæдарæн. Уый фидар кодта ирон адæмы астæу, уæлдæр куыд загътам, афтæ æгъдау, æфсарм, хæрзæгъдаудзинады бындуртæ.

Цæмæй Хетæджы къох хуыздæр хъахъхъæд цæуа, уый тыххæй йæ нæ фыдæлтæ схуыдтой дзуар. Гъе уымæн æрхæццæ махмæ афтæ рæсугъдæй.

Фыдæлты карз æгъдаумæ гæсгæ Хетæджы къохæй нæ уыдис æддæмæ ницæмæн рахæссæн, суанг бæласы не 'ппæфта æгъар Хетæджы къох! Гъе, уымæн æрхæццæ афтæ диссаджы рæсугъдæй абонмæ.

Зындгонд куыд у, афтæмæй Къоста йæхи нымадта Хетæджы байзæттагыл. Уымæй хаста бæрзонд йæ сæр. Йæ æнæмæлгæ уацмысты иронау дæр æмæ уырыссагау дæр ну æмæ дыууæ хатты нæ кæны поэт Хетæджы кой. Æмæ Къостайы номæн æргъ кæнгæйæ хъуыдыæ алы ирон дæр хъахъхъæна æмæ кад кæна Хетæджы къохæн!

Æмæ, уæдæ, цы уавæры нс абон, фыдæй-фыртмæ кæмæн кувæм, зын заманы нæ ныфс, не скаст чи у, æмæ хъæлæсы дзагæй кæмæ ныхъхъæр кæнæм æххуысмæ, æфсармыл, æгъдауыл æмæ нæ æууæнкыл чи ахуыр кæны, нæ сæртæ не 'ппæт дæр бæрзонд кæмæй хæссæм, уыцы Хетæджы къох? .

Фыдæлтæй баззад ахæм ныхас: хорзæн бын ма скæн, æвзæрæн та, дам, бынтæ ма ныууадз!

Æмæ абон Хетæджы къохмæ мидæмæ куы бацæуай, дæ цæст ыл лæмбынæг куы ахæссай, уæд мах фæлтæрæн хорз схонæн нæй. Чи зоны, нскæмæ ацы ныхас хъыг фæкæса, фæлæ алцы дæр йæ номæй хонын хъæуы.

Бæлвырддæр ма æркæсæм: кæд раздæр адæм уæлдæр куыд загътам, афтæ ардæм дзыллон цыдæй цыдысты афæдз æрмæстдæр дыууæ хатты, уæд абон къохы алы бон дæр вæййы бæлæстæ дзы цас нс, уымæй фылдæр машинæтæ: «Жигулитæ», «Волгæтæ», «Мазтæ», «Камазтæ» æмæ æндæртæ. Уыдон дæргъмæ æмæ цæхгæрмæ рацу-бацу кæнынц къохы, сæттынц бæлæстæ, ссæндынц зайæгойтæ, дæрæн кæнынц, сæ размæ цы фæвæййы, уыдон нуулдæр. Къох бирæ рæтты ныгæмæгътæ, машинæты арф цæлхфæдтæй ам ацæуæн нал ис.

Фыдæлты рæстæг Хетæгæн йæ боны ам кусарт кодтой йæ нывонд гал. Æндæр дзы кусарт ничи кодта. Алчи дæр цыдис йæ физонæг æмæ æртæ чъринмæ. Абон ардæм нскуы-нуæй фæстæмæ алы машинæ дæр æрбаласы кусæрттаг. Æргæвдынц сæ ам. Зæххы сын калынц сæ хуылфы дзаумæттæ, сæ цæрмттæ æмæ иннæ хауæнцæгтæ. Иæ фæстæ ничи æфснайы æмæ ацæуæн

Цыбыр ныхасæй, махæн нæхицæй абон чидæртæ систы барæй кæнæ æнæбары Хетæджы къохæн йæ сафджытæ, йе знæгтæ.

Куыд хорз уанд, Ирыстоны дзыллæтæ Цæгаты дæр æмæ Хуссары дæр куы æртæрхон кæниккой Хетæджы къохы хъысмæтыл. Цæстуынгæйæ нæ Ирыстоны стыр хæзна, Хетæг, нæхи аххосæй цæуы зæууатмæ. Æмæ абон æвæстиатæй хъæугæ мадзæлттæ конд куы нæ æрцæуа йæ бахъахъхъæнынæн, уæд ацы къох Æрджынæрæджы Дзылаты мæсыджы хал ахæрдзæнис. Мах та не 'ппæт дæр æлгъыстагæн баззайдзыстæм нæ фæстагæттæн. Ма æрхæссæм уый нæ сæрмæ! Нæ фыдæлтæ, Хетæджы къох куыд бахъахъхъæдтой, афтæ йæ бахъахъхъæнæм нæ фидæны фæлтæртæн.

Цæмæй Хетæджы къох ма фесæфа, уый тыххæй мæм нс цалдæр ахæм фæндоны: Хетæджы къохмæ æдзæлгъæд цæуджытæ бауромæм. Нунæр машинæ дæр мауал тæрæм къохмæ мидæмæ. Кæрон скæнæм, алы бон ам кусæртытæ кæнынæн. Хъуамæ чи æрбацæуа къохмæ, уый йемæ æрбахæсса цæттæйæ, цыдæриддæр æй хъæуы, уыдон. Хъуамæ нунæр адæймаг дæр йæ фæстæ ма уадза фæлхæрттæ, быронг.

Æнæ зæгъгæ нæй, республикæйы разамонæг оргæнтæ абоны онг Хетæджы къохмæ фаг æргом кæй не 'здæхтой, уый тыххæй.

Ныр зæрдæдарæн нс, разамонæг партион æмæ советон оргæнты сæргъы ног адæймæгтæ куы æрлæууыдис, уæд ацы хъуыддаг дарддæр рохуаты кæй нал уыдзæн, уыл. Æппынфæстаг нс УСФСР-йы Закъон æрдз, культурæйы æмæ историйы цыртдзæвæнтæ хъахъхъæныны тыххæй. Республикæйы газетты æмæ журналты, не 'хсæнады минæвæрттæ ныр цалдæр азы фæдис хъæр кæнынц Хетæджы уавæры тыххæй, фæлæ сæм ну хъусæг нæй. Уæлдæр цы Закъоны кой скодтам, уый та æххæст хъæуы. Уæд Хетæджы къох дæр æмæ нæ иннæ фыдæлтæй баззайгæ хæзнатæ се 'ппæт дæр æрцæудзысты хъахъхъæд.

БОКОТЫ Солтан,
хæсты æмæ фæллойы ветеран.

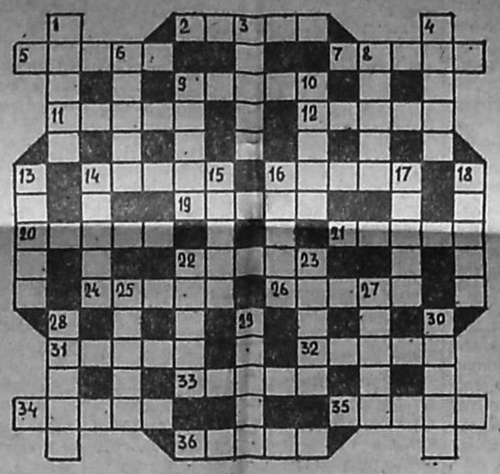

Фæрсырдæм: 2. Советон тæхæг-космонавт. 5. Афæдздзыд сæгъ. 7. Иу афæдзы гуырд. 9. Хорз æмбал. 11. Бæхы мыггаг. 12. Хъæу Цæгат Ирыстоны. 14. Тæхæг маргъ. 16. Сирийы космонавт. 19. Адæмыхатт Кавказы. 20. Мароккойы сæйраг горæт. 21. Лалым. 22. Хъæу Цæгат Ирыстоны. 24. Литературон уацмыс. 26. Адджинаг. 31. Плиты Грисы трагеди «Чермен»-ы архайæг. 32. Дыргъы мыггаг. 33. Уæрдоны хай. 34. Хацырты Сергейы роман. 35. Европейаг паддзахады сæйраг горæт. 36. Цæрæн бынат науы.

Бынмæ: 1. Доны цæрæгой. 3. Æхсыры продукт. 4. Секъайы пьесæ «Дæсны Госæма»-йы архайæг. 6. Сылгоймаджы дарæс. 8. Хосы мæкъуылы бын баст унстæ æвæрдæй. 9. Токаты Асæхы комеди «Усгуртæ»-йы архайæг. 10. Хъæу Цæгат Ирыстоны. 13. Хæрынæн бæзгæ зайæгой. 14. Ирон газет. 15. Грамматикон хауæн. 16. Коцойты Арсены радзырд: 17. Нæ бæстæйы иу хай. 18. Бæттийы æрдхорд. 22. Кад. 23. Ставд бæндæн. 25: Паддзахадон хæрзиуæг. 27. Хæдтæхджытæ цалцæггæнæн бынат. 28. Хъæддаг дыргъ. 29. Бæхивтындзæн дзаума. 30. Ирон адæмон зарæг.

ЗÆХХЫЛ ЦАС АДÆМ ЦÆРЫ?

ЛОНДОН. (СЦТА). Зæххыл цæрæг адæмы нымæц схæццæ 5,3 миллиардмæ æмæ ма йыл 2000-æм азмæ бафтдзæн ноджыдæр миллиард. Афтæ загъд ис, ам ИНО-йы фонд кæй ныммыхуыр кодта, уыцы доклады.

Иннæ æнусы, зæгъынц иртасджытæ, нæ планетæйыл цæрджытæ фæуыдзысты дыууæ-æртæ хатты фылдæр, тынгдæр Азийы, Африкæйы æмæ Латинаг Америчы тæккæ мæгуырдæр бæстæты хардзæй. Сывæллæттæ къаддæр гуырыны ахадгæ мадзæлттæ аразт не 'рцыд, зæгъгæ, уæд уыцы паддзахæдты экономикон æмæ экологон зындзинæдтыл бафтдзæн ноджыдæр, загъд ис доклады.

ЦЫППÆРКЪАХЫГ УÆЗДÆТТÆ

Ахуыргæндты нымадмæ гæсгæ арæх цæрæгойтæм уарзондзинад рахизы худæджы хуызтæм. 50 доллæрыл дын калифорниаг парапсихолог рапортасдзæн дæ куыдзы.:: зондахаст.

Дапласы бынмæ æрæджы байгом сты суардæтты дунейы фыццаг ваннæтæ хæрзмыггаг куыйтæн. Уым сæ февзонгдæр кæндзысты, дзæбæх сæ кæндзысты дæттæй, æууæрдынæй, дæтдзысты сын сæрмагонд хæринаг.

НЫВГÆНÆДЖЫ ЦÆСТÆЙ

— Куыд кæсын, хорз лæг, афтæмæй донычызг никуы федтай.

СЛАНТЫ Русланы конд ныв.

— Усай, нæ дидиндзытæ цæй хорз къуыбар æфтауынц.

ГОЛИАТЫ Мухтары конд ныв.

«СОЦИАЛИСТИЧЕСКАЯ ОСЕТИЯ» МЫХУЫР КÆНЫ

Номыры — æрмæг УСФСР-йы адæмон депутаты фыццæгæм съезды куыстæй.

Мæздæджы районы колхозон механизатортæ ног уавæрты куыд кæнынц быдыр куыстытæ, уый тыххæй фыссы Тагуырты В.

Газет мыхуыр кæны Н. Бетчеры æрмæг Орджоникидзейы горæты адæмон депутатты Советы радон сессийæ.

Бæхдарынадыл ныхас цæуы ЦИАССР-йы Хъæуон хæдзарады министрады сæйраг специалист Пагæты Б. статьяйы.

Номыры — Гуырнаты А. æрмæг «Аудындзинады æфсон», доцент Цыбырты Г. статья «Ссæрибары цин», М. Ложкины очерк «Кубайнаг хъазахъхъар Кокайы-фырт», «Спортивон панорамæ».

АРÆХСТДЖЫН БАРДЖЫТÆ

Цæгат Ирыстоны бæхыл бадыны спортивон скъолайы цыдысты Уæлахизы 45 азы бæрæгбоны кадæн квалификацион ерыстæ.

Фыццаг спортивон къæпхæны спортсменты ерыстæ архайдтой 15 барæддæй. Равдыстой иттæг хорз цæттæдзинад æмæ авдæй сæххæст кодтой фыццаг спортивон разряд. Фыццаг бынат дзы бацахста Сохиты Амур йæ бæх «Ланга»-йыл бадгæйæ, æмæ йын саккаг кодтой спорткомитеты фыццаг къæпхæны диплом. Дыккаг бынат бацахста Бæдтиаты Азæмæт, æртыккаг та — Сергей Быков.

Дыккаг спортивон къæпхæны программæмæ гæсгæ архайæг барджытæй фыццаг бынат бацис Гæтæрты Сосланы, дыккаг æмæ æртыккаг бынæттæм рацыдысты Джабиты Сослан æмæ Иннæ Игнатьева.

Æртыккаг спортивон къæпхæны программæ хуыздæр сæххæст кодта æмæ раззаг бынат бацахста Гапур Куштов, дыккаг уыд Умар Куштов, æртыккаг — Сергей Маковкин.

Г. ВАСИЛЬЧЕНКО.

Редакторы хæдивæг
БАГАТЫ А.

362015 — ЦИАССР, г. Орджоникидзе, Тбилисы уынг, 98. «Мыхуыры хæдзар»

Телефонтæ:

- Редактор — 5-46-36, 5-45-27.
- Ред. хæдивджытæ — 5-55-89, 5-35-87.
- Бæрнон секретарь — 5-44-37.
- Бæрнон сек. хæдивджытæ — 5-46-39.

ХАЙÆДТÆ:

- Партион-идеологон куыст 5-45-36, 5-35-88.
- Советон куыст æмæ барад — 5-44-19, 5-35-88.
- Индустрион-экономикон — 5-45-31.
- Агропромышленнон — 5-37-97, 5-45-16.
- Культурæ, ахуырад, наукæ — 5-53-74, 5-44-33.
- Спорт, информаци — 5-35-92, 5-53-72.
- Писмоты, социалон рæзт — 5-44-57 5-63-19.
- Къамисæг, нывгæнæг — 5-56-50.
- Тæлмацгæнæг — 5-63-19.
- Корректортæ — 5-67-03.
- Изæрон редакци — 5-35-71.
- Бухгалтери — 5-36-68.

Газет цæуы афæдз 250 хатты, къуыри та— фондз хатты.

Индекс — 53901.

2

ЕИ 01141.
Бæрзонд мыхуыр.
1,86 мыхуырон сыфы.
Тираж — 23.500
Заказ № 284

СЦКП-йы Цæгат Ирыстоны обкомы рауагъдады типографи. 362015, г. Орджоникидзе, Тбилисы уынг,